

TC
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

12. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN COĞRAFYA DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Candaş GÖCEN

Ankara
Haziran, 2011

TC
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

12. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN COĞRAFYA DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Candaş GÖCEN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ersin GÜNGÖRDÜ

**Ankara
Haziran, 2011**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI

Candaş GÖCEN'in " 12. Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları " başlıklı tezi ...../..... 2011 tarihinde, jürimiz tarafından Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı):

.....

Üye:

.....

Üye:

.....

Üye:

.....

Üye:

.....

ÖNSÖZ

İnsanların hayatlarını devam ettirmeleri ve mesleki başarıya ulaşmalarındaki en önemli paydaşlardan biri de eğitimidir. Eğitim, insanların toplumsallaşmasından, mesleki yaşantılarına ve mutlu bir hayat sürmelerine kadar hemen hemen her alanda bireyleri etkiler. Kaliteli ve bireyselliği ön plana çıkararak eğitim yapılması, son yıllarda eğitim çevrelerini sıkça üzerinde durduğu konulardan olmuştur. Modern eğitim anlayışında bireylerin kişisel özelliklerinin bilinip eğitim-öğretim sürecinde dikkate alınması, bir gereklilik halini almıştır. Bu kişisel özelliklerden olan tutumlar da dikkatle incelenmesi gereken noktalar arasında yer alır. Öğrencilerin tutumlarının bilinip eğitim-öğretim sürecinin planlanmasında göz önüne alınması, eğitimde başarıyı sağlamak için gereklidir.

Tutumların, öğrenci başarısında etkili bir rol oynadığı göz ardı edilemez bir gerçektir. İşte bu rolün nedeni önemli olduğunu ortaya koymak istemem 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarını araştırma konusu olarak seçmemin temel nedenidir.

Bu araştırmada, 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya bilimine yönelik tutumlarını ortaya konmaktadır. 2010-2011 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 12. sınıf öğrencileri içerisinde örneklem olarak belirlenen öğrencilere uygulanan tutum ölçeği ile veriler toplanmıştır. Sonuç olarak araştırma konusu ile ilgili bir takım bulgulara ulaşılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma sürecinde, tutum ölçeğinin oluşturulmasında ve elde edilen verilerin istatistiksel analize tabi tutulmasında öğretim üyelerinden yardım alınmıştır. Bu yardımların da katkısıyla eldeki yüksek lisans tezi tamamlanmıştır.

Araştırmanın gerçekleşmesi sürecinde, gerek bilimsel gerekse maddi-manevi desteklerini esirgemeyen başta değerli hocam tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. sayın Ersin GÜNGÖRDÜ'ye ve değerli hocalarım, Doç. Dr. sayın Servet KARABAĞ'a, Yrd. Doç. Dr. sayın Salih ŞAHİN'e, Yrd. Doç. Dr. sayın Ayhan URAL'a ve Dr. sayın Nurcan DEMİRALP'e teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca araştırmanın başından sonuna kadar her aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli dostlarım, meslektaşlarım Murat GÜLBETEKİN'e, Aykut TONGUZ'a, Bahattin şAHİN'e, Mehmet AVCI'ya, ve Güliz TETİK ile araştırmanın veri analizi kısmındaki yardımlarından dolayı arkadaşlarım, Bilal Hayri DOğAN ve Esra BOZKURT'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Candaş GÖCEN

Haziran - 2011

ÖZET

12. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN COĞRAFYA DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARI

GÖCEN, Candaş
Yüksek Lisans, Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ersin GÜNGÖRDÜ
Haziran - 2011, 61 sayfa

Bu araştırmanın amacı, 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarını ortaya koymaktır. Araştırma ile öğrencilerin genel olarak coğrafya dersine yönelik tutumlarının belirlenmesi dışında tutumlarını etkileyen diğer değişkenlerin etkisi de incelenmiştir. Bu değişkenler; anne-baba eğitim düzeyi, okudukları okul türü, öğrenim gördükleri alan ve cinsiyettir.

Araştırmada geçmişte ya da halen var olan gerçeği olduğu gibi gözlemleyerek ortaya çıkarmayı amaçlayan betimsel araştırma deseni kullanılmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumlarını ortaya koymak amacıyla bir tutum ölçeği geliştirilmiştir. Araştırma ön uygulama ve asıl uygulama olmak üzere iki basamakta uygulanmıştır. Hazırlanan ölçek, geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinin yapılabilmesi için bir ön uygulama ile test edilmiştir. Ön uygulama 2010-2011 eğitim-öğretim yılı güz döneminde öğrenim görmekte olan 12. sınıf öğrencileri (N=83) ile yapılmıştır. Elde edilen verilerden yola çıkılarak tutum ölçeğine son şekli verilmiştir. Asıl uygulama ise aynı eğitim yılının bahar döneminde 12. sınıf öğrencileri (N=314) ile gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde öğrencilere ve coğrafya öğretmenlerine araştırma ve tutum ölçeği hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın son aşamasında öğrencilere uygulanan tutum ölçeği verileri SPSS 17. programı ile çözümlenmiştir. Araştırma sonunda 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları arasında farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırma sonunda;

1. Araştırmaya katılan 12. sınıf öğrencilerinden kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre coğrafya dersine yönelik daha olumlu tutuma sahip oldukları,
2. Araştırmaya katılan 12. sınıf öğrencilerinden Eşit Ağırlık bölümünde öğrenim gören öğrencilerin diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilere göre coğrafya dersine yönelik daha olumlu tutuma sahip oldukları,
3. Araştırmaya katılan 12. sınıf öğrencilerinden meslek lisesinde (imam hatip) öğrenim gören öğrencilerin diğer lise türlerinde öğrenim gören öğrencilere göre coğrafya dersine yönelik daha olumlu tutuma sahip oldukları,
4. Araştırmaya katılan 12. sınıf öğrencilerinden babasının eğitim düzeyi ilkököl mezunu olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre coğrafya dersine yönelik daha olumlu tutuma sahip oldukları,
5. Araştırmaya katılan 12. sınıf öğrencilerinden annesinin eğitim düzeyi ortaokul mezunu olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre coğrafya dersine yönelik daha olumlu tutuma sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Ayrıca araştırmanın son bölümünde, araştırmanın verilerine dayanarak araştırmacı tarafından önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tutum, Coğrafyaya Yönelik Tutum, Eğitim-Öğretim

ABSTRACT**THE ATTITUDES OF 12th GRADE STUDENTS TOWARDS GEOGRAPHY****LESSON**

GÖCEN, Candaş

Supervisor Assistant Professor Dr. Ersin GÜNGÖRDÜ

June -2011

The objective of this research is to put forward the attitudes of 12th grade students towards Geography lesson. By the help of this research, in addition to identifying of the students' general attitudes towards Geography, other factors which affect those attitudes are analyzed. These factors are as follows; education levels of the parents, the type of the high school to which students attend, the area in which they study and their gender.

In this research, descriptive research design which is utilized to reveal by observing the truth existed in the past or still existing is used. In order to put forward the attitudes of the students towards Geography, an attitude scale was developed. The research was conducted in two steps as pre-application and main application. Developed scale was tested by a pre-application in order to be analyzed for validity and reliability. Pre-application was applied to 12th grade students (N=83) who are in fall semester of 2010-2011 academic year. With the help of the data obtained, the attitude scale was given its final form. Main application was applied to the 12th grade students (N=314) who are in spring semester of the same academic year. Students and Geography teachers were informed about the research and the attitude scale before the application.

In the final stage of the research, data of conducted attitude scale was analyzed with SPSS 17 programme. At the end of the research, it is revealed that there are differences among the attitudes of 12th grade students towards Geography in general.

Furthermore, as a result of the research, it is revealed that the attitudes of 12th grade students towards Geography lesson show differences according to gender, the area in which they study, the type of the high school which they attend to, and education levels of their parents.

At the end of the research, results are as follows,

1. Among the 12th grade students who participate in the research, girls have more positive attitude towards Geography lesson than boys.
2. Among the 12th grade students who participate in the research, students in Turkish-Mathematics class have more positive attitude towards Geography lesson than students in other classes.
3. Among the 12th grade students who participate in the research, students in vocational high schools (İmam Hatip High School) have more positive attitude towards geography than students in other types of high schools.
4. Among the 12th grade students who participate in the research, students whose fathers graduated from primary school have more positive attitude towards Geography lesson than other students.
5. Among the 12th grade students who participate in the research, students whose mothers graduated from secondary school have more positive attitude towards Geography lesson than other students.

In addition to these, at the final part of the research, recommendations are made by the researcher based on the research data.

Key words: Attitude, Attitude Towards Geography Lesson, Education

<u>İÇİNDEKİLER</u>	Sayfa
ÖNSÖZ.....	i - ii
ÖZET.....	iii-iv
ABSTRACT.....	v - vi
İÇİNDEKİLER.....	vii-viii
TABLolar LİSTESİ.....	ix - x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ	
Problem.....	1 - 3
Amaç ve Alt Problemler.....	3
Önem.....	4 - 6
Varsayımlar.....	6
Sınırlılıklar.....	6 - 7
Tanımlar.....	8
1. Tutum.....	9 - 10
1.1. Tutumu Oluşturan Temel Öğeler.....	10 - 12
1.2. Tutumun Kriterleri.....	13
1.3. Tutumların Oluşması.....	13 - 14
1.4. Tutumların Değişmesi.....	14 - 15
2. Tutum, Eğitim-Öğretim İlişkisi.....	15 - 18
3. Coğrafya Bilimi ve Eğitimi.....	18 - 21
3.1. Tutum, Coğrafya İlişkisi.....	21 - 24
2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	25 - 28
3. YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırma Modeli.....	29
3.2. Evren ve Örnekle.....	29 - 31
3.3. Verilerin Toplanması.....	31 - 35
3.4. Verilerin Analizi.....	35

4. BULGULAR ve YORUM.....	36
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	36
4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum.....	37 - 38
4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum.....	38 - 40
4.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum.....	41 - 42
4.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum.....	42 - 43
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	44
5.1. Sonuç.....	44 - 45
5.2. Öneriler.....	46 - 47
KAYNAKÇA.....	48 - 51
EKLER	
Ek 1. 12. Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Tutumlarını Ölçme Amaçlı Tutum Ölçeği.....	53 - 54
Ek 2. İzin Dilekçeleri.....	55 - 61

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: Bilişsel, Duyuşsal, Toplumsal ve Fizyolojik Öğrenci Özellikler.....	16
Tablo 2: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okullara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı...30	30
Tablo 3: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımları.....31	31
Tablo 4: Güvenirlilik Analizi Sonuçları.....32	32
Tablo 5: KMO Geçerlilik Analizi Sonuçları.....33	33
Tablo 6: Ön Uygulama Faktör Yükleri Analiz Sonuçları.....34	34
Tablo 7: Coğrafya Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Maddelerinin Puanlanması.....35	35
Tablo 8: 12. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetleri ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasındaki Farkın Bağımsız Örnek t Testi Sonuçları.....36	36
Tablo 9 Coğrafya Dersi Alan 12. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Bölümler ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Farkın Olup Olmadığını Ölçen Tek Yönlü ANOVA ve Tukey Testi Sonuçları	37
Tablo 10: 12. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Bölümler ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Ne Kadar Farklılık Olduğunu Gösteren Dağılım İstatistikleri Tablosu.....38	38
Tablo 11: Coğrafya Dersi Alan 12. Sınıf Öğrencilerinin Okudukları Lise Türleri ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Farkın Olup Olmadığını Ölçen Tek Yönlü ANOVA ve Tukey Testi Sonuçları.....39	39
Tablo 12: 12. Sınıf Öğrencilerinin Okudukları Lise Türü ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Ne Kadar Fark Olduğunu Gösteren Dağılım İstatistikleri Tablosu39	39
Tablo 13: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeyleri ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Fark Olup Olmadığını Ölçen Tek Yönlü ANOVA ve Tukey Testi Sonuçları	41

Tablo 14: 12. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeyleri ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Ne Kadar Fark Olduğunu Gösteren Dağılım İstatistikleri Tablosu.....41

Tablo 15: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeyleri ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Fark Olup Olmadığını Ölçen Tek Yönlü ANOVA ve Tukey Testi Sonuçları 42

Tablo 16: 12. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeyleri ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Ne Kadar Fark Olduğunu Gösteren Dağılım İstatistikleri Tablosu.....43

SEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1: Coğrafya Dersi Öğretim Programı'nın Çatısı.....27**GRAFİKLER LİSTESİ****Grafik 1:** Araştırmaya Katılan Örencilerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı.....31

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

CDÖP: Coğrafya Dersi Öğretim Programı

SPSS: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı

SS: Standart Sapma

Sh: Standart Hata

Sd: Serbestlik Derecesi

Kt: Karelet Toplamı

Ko: Kareler Ortalaması

f: Frekans

N: Kişi Sayısı

%: Yüzde

p: Anlamlılık Düzeyi

$\bar{X}$: Aritmetik Ortalama

BÖLÜM

1. GİRİŞ

Toplumların gelişmesinde bilimin ve bilimsel araştırmaların önemli bir yeri vardır. Zaman içinde toplumların bilimden ne anladıkları ve bilimlere yönelik tutumları değişiklik göstermiştir. Her bilim dalının toplumlar için ayrı bir yeri vardır. Bilimlerin amacı ise topluma yarar sağlayabilmektir. Coğrafya da insanlara fayda sağlayan bilimler içerisinde yer alır. Bu faydanın tutuma ne kadar bağlı olduğunu açıklamaya çalışan araştırmanın giriş bölümünde, problem durumuna, problem cümlesine, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, araştırmanın varsayımlarına, araştırmanın sınırlılıklarına ve araştırmada geçen tanımlara yer verilmiştir.

Problem

Dünya, günümüzde her alanda çok hızlı bir gelişim ve değişim içerisinde. Çağımızdaki gelişmelere paralel olarak tam anlamıyla bir küreselleşme yaşanmaktadır. Küreselleşmenin artık tüm kesimler tarafından bilindiği ve kabul edildiği 21. yüzyılda, bilimin elde edilmesi ve aktarılması giderek önemli bir olgu haline gelmiştir. Dünyadaki değişimler ve gelişimler her alanda olduğu gibi eğitim – öğretim sürecinde de kendini göstermektedir. Bu değişim sonucunda özellikle bilimin işlevinin önemi artmıştır. Bireyler ve toplumlar artık bilginin sadece alıcısı değil aynı zamanda üreticisi konumuna gelmişlerdir. Günümüzde artık bilgiye sahip olmak kadar onu üretmekte toplumların gelişimine katkı sağlamaktadır. Sahip olunan bilgiyi doğru ve etkin kullanmak toplumların ilerlemesinde ve kalkınmasında itici güç konumuna gelmiştir. Bu bağlamda bilim, günümüzde toplumların gelişmesine katkı sağlamada en aktif rollerden birini üstlenmektedir.

Eğitim faaliyetlerinin temel amacı kişilere hem mesleğinde hem de günlük yaşamında gerekli olan bilgileri kazandırmaktır (Şahin, 2002, s. 287). Eğitim-öğretim faaliyetleri ile bilim, insan hayatına katkı sağlamaktadır. Eğitim-öğretim, insanlara hayatlarını sürdürebilmeleri için gerekli özelliklerin kazandırıldığı bir süreçtir. Eğitim - öğretim süreci, içerisinde birçok disiplini barındırmaktadır. Coğrafya da öğretim süreci içerisinde oldukça önemli yere sahip bir bilimdir. Coğrafya eğitiminin önemini,

Graves'in şu sözleri açıklamaktadır: “ Coğrafya öğretmekle, öğretmenler öğrencilerinin mekansal becerilerini geliştirmekte, onların ekonomik ve sosyal olayların/problemlerin mekansal özelliklerini ve boyutunu analiz etmelerini sağlamakta ve onları çevresel konuların doğası hakkında bilgilendirip zihinlerinde bir çevre etiği kavramı oluşturmaktadırlar” (Aktaran Öztürk, 2007, s. 41). Coğrafya eğitimi ile bireyler, yaşadığı alandan küresel ölçeğe doğa ve insana ait sistemler, süreçler ve dokulara yönelik Coğrafi Bilinç kazanırlar (MEB, 2005, s. 14). Ayrıca coğrafya eğitimiyle bireylere çevresel şartlara uygun davranışlar da kazandırılır. Bu sayede bireyler, yaşadıkları ortamın şartlarına uyum sağlayabilirler. Bunun yanı sıra bireyler, değişen coğrafi şartlara karşı yaşamlarını nasıl düzenleyeceklerini de coğrafya eğitimi sayesinde öğrenirler.

Coğrafya bilimi bireylere, dünyayı algılama ve anlamada yardımcı olur. Coğrafya eğitimi ile insanlara, coğrafi bilincin yanı sıra dünyayı tanıma ve anlamaya yönelik bilgiler de kazandırılarak onların yakın çevreden başlayarak dünyayı tanımaları amaçlanır. Bu nedenle eğitim-öğretimde coğrafi bilgiler öğrencilere kazandırılmaya çalışılır. Türkiye’de ilköğretimde; Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji ve Sosyal bilgiler dersleri içerisinde coğrafya konuları yer almaktadır. Ortaöğretimde ise coğrafya, bir ders olarak dört yıl süre ile öğrencilere verilmektedir. Ortaöğretimdeki coğrafya derslerinin öğrencilere verilmesinin temel amaçlarından biri de coğrafya aracılığı ile belirtilen hususlarda bireylere bilgi, beceri, değer ve tutum kazandırmaktır.

Ortaöğretimde yer alan coğrafya dersinin amaçlarına ulaşabilmesi, birçok etkene bağlı olmakla beraber araştırma konusu olan öğrencilerin coğrafyaya yönelik geliştirdikleri tutuma da bağlıdır. Genel anlamda tutum, bireyin belli bir objeye karşı gösterdiği önyargılı bir tepkidir. Tutum, öğrenmeyle kazanılan, bireyin davranışlarına yön veren, karar verme sürecinde yanlılığa neden olan bir olgudur. Bir obje ya da bir olaya yönelik geliştirdiğimiz tutum, eğer olumlu ise, onunla ilgili kararlarımızın olumlu olma olasılığı; eğer tutumumuz olumsuzsa onunla ilgili kararlarımızın olumsuz olma olasılığı vardır (Ülgen, 1997, s. 88).

Bu araştırma ile 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik sahip oldukları olumlu ya da olumsuz tutumları ortaya konulmaya çalışılacaktır. Öğrencilerin tutumlarının coğrafyayı öğrenmelerinde ne kadar belirleyici olduğunun bilinmesi, eğitimcilere bu konuda fikir verecektir. Ayrıca coğrafya eğitime yönelik yapılan

araştırmalarda, genellikle öğretmen ve program gibi etkenlerin üzerinde durulmuştur. Bu araştırma ile konuya öğrencinin içsel süreci olan tutum yönünden bakılarak ortaöğretimdeki coğrafya eğitiminin başarısında hedef kitleden konuyla ilgili direkt bilgi sağlanmaya çalışılacaktır.

Amaç ve Alt Problemler

Bu araştırma ile 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik sahip oldukları olumlu ya da olumsuz tutumların ortaya konulması amaçlanmıştır.

Yukarıdaki amaca bağlı olarak araştırmanın alt problemleri şu şekilde sıralanabilir;

1. Ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin cinsiyetleri ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Ortaöğretimde coğrafya dersi alan 12. sınıf öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümler ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Ortaöğretim sürecinde coğrafya dersi alan 12. sınıf öğrencilerinin okudukları lise türü ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeyleri ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeyleri ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Önem

Eğitimde bireyselliğin ön plana çıktığı çağımızda, kişisel özelliklerin önemi artmaktadır. Öğrencilerin sahip oldukları kişisel özellikler, eğitim programcılarını ve eğitimcileri eğitimde-öğretim faaliyetlerinde bireysel farklılığa önem vermeye yöneltmiştir. Bu doğrultuda eğitim gören bireylerin hangi özelliklerinin farklı olduğu, bu farklılıkların nelerden kaynaklandığı ve farklılıklara uygun eğitim-öğretim uygulamalarının geliştirilmesi, günümüz eğitim dünyasının araştırma konuları arasına girmiştir. Öğrencilerin içsel süreçleri de bu farklılıklardandır. Öğrencilerin aynı konu ya da objelere ilişkin algı ve değerlendirmeleri birbirinden farklı olabilmektedir. Bu algı ve değerlendirme farklılıklarına birçok faktör etki etmekle beraber temelde farklılığın sebeplerinden biri tutumlardır. Öğrencilerin tutumları onların konu, nesne ya da olaylara yönelik farklı bakış açıları geliştirmelerine neden olmaktadır. Eğitim – öğretim süreci içerisinde öğrencilerin derslere yönelik sahip oldukları ya da geliştirdikleri tutumlar da öğrencilerin derse yönelik ilgilerini ve dolayısıyla dersteki akademik başarılarını etkilemektedir. Herhangi bir derse yönelik tutumu, öğrencinin o dersle ilgili tüm öğrenmeleri üzerinde etkilidir.

Ortaöğretim sürecinde coğrafya dersine yönelik öğrenci tutumları, coğrafya derslerinde olan başarılarını, derslere katılımlarını vb etkiler. Coğrafya, yaşadığı yerden başlayarak dünyayı tanıma, anlama ve ondan nasıl faydalanacağını bilme konularında insanoğluna yol göstermeye çalışan bir kılavuzdur. Buradan da anlaşılacağı gibi coğrafya, bu yol göstericilik görevini yerine getirebilmek için eğitim-öğretim vasıtasıyla insanlara öğretilir. Bu nedenle günümüzde coğrafya, dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de ortaöğretim düzeyinde bir ders olarak verilmektedir. Ortaöğretimde verilen coğrafya eğitiminin amacına ulaşmasında öğrencilerin bu derse yönelik tutumlarının büyük bir önemi vardır. Nitekim tutumların öğrenme için gerekli şartlardan biri olduğu göz önüne alındığında bu önem daha iyi anlaşılacaktır. Öğrencilerin içsel süreçlerinin (Kişinin kendisinden kaynağını alan tüm özelliklerin) bir ürünü olan tutum, onların bu derse olumlu ya da olumsuz bakış açıları geliştirmelerinde kilit rol oynamaktadır. Bu nedenle 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının belirlenmesi araştırmanın temel amacı olarak belirlenmiştir.

Coğrafya dersinin ortaöğretimde etkinliğini ve verimliliğini belirleyen faktörlerden biri de öğrencilerin coğrafya dersine yönelik sahip oldukları olumlu ya da olumsuz tutumlarıdır. Bu tutumlar, öğrencilerin coğrafyaya ilgi düzeyleri, derse karşı arzu-istekleri ve başarılarını belirleyen temel öğelerdendir. Bu nedenle 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları oldukça önemlidir. Bu tutum araştırılırken hazırlanan anketle öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumlarını nelerin etkilediği ve belirlenen kriterlere göre öğrenci tutumlarının farklılık gösterip göstermediği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Özellikle 2005 yılında uygulamaya konulan Coğrafya Dersi Öğretim Programı (CDÖP) ile yetişen 12.sınıf öğrencilerinin, yapılandırmacı yaklaşımla işlenen coğrafya derslerine yönelik nasıl bir tutum geliştirdikleri de önemlidir. Nitekim 2005’de coğrafya ile ilgili yapılanlara ve programın algılanış biçimine bakıldığında, önerilen değişimlerin yerinde olduğu ve oldukça pozitif bir şekilde algılandığını söylemek mümkündür (Arı, 2008, s. 17).

Araştırma konusu ile ilgili hazırlık aşamasında daha önce yapılan benzer araştırmaları da kapsayan bir literatür taraması yapılmıştır. Ancak 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarını ortaya koyan bir araştırmanın daha önce yapılmadığı görülmüştür. Yapılan araştırma ile bu boşluk doldurulmaya çalışacaktır. Ayrıca bu araştırmanın bulgularının, eğitimcilere öğrencilerin derse yönelik sahip oldukları tutumlarının, başarılarına olan etkilerini anlamalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu araştırma ile özellikle coğrafya eğitimcilerinin, ortaöğretimde dört yıl süreyle değişik haftalık ders saati sayılarında coğrafya dersi alan öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumlarını görme imkanı bulacağı düşünülmektedir. Bu sayede öğrencilere verilen derslerin saatlerinin tutumlarını etkileyip etkilemediği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Araştırma ile sayısal, sözel ve eşit ağırlık bölümlerinde öğrenim görmekte olan 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları arasında bir farkın olup olmadığı da ortaya çıkacaktır.

Bu araştırma, 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarını ortaya koyan çalışmaların ilki olması ve bu konuda daha sonra yapılacak araştırmalara da örnek teşkil etmesi bakımından önemlidir.

Bireylerin bir obje, nesne ya da olaya karşı sahip oldukları tutum çok önemlidir. Çünkü kişilerin içlerinden gelen arzu ve istekleri tutumlarını, diğer her şeyden daha çok etkilemektedir. Özellikle öğrenme gibi içsel süreçlerde kişinin tutumu, öğrenmelerini önemli ölçüde etkilemektedir. Coğrafya dersinin de hedeflenen amaçlara ulaşabilmesi ya da ulaşamamasında öğrencilerin tutumlarının çok önemli bir etken olduğu unutulmamalıdır.

Varsayımlar

Bu araştırma, aşağıda belirtilen varsayımlara dayalı olarak yürütülmüştür.

1. Araştırmaya katılan kişilerin ankette bulunan sorulara doğru ve içtenlikle cevaplar verecekleri,
2. Yapılacak araştırmada evreni temsil etme yeterliliğine sahip, örnekleme oluşturacak sayıda kişiye anket uygulanacağı ve örneklemden elde edilecek bilgilerin evren için genellenebileceği,
3. Araştırmada kullanılacak veri toplama yöntemleri ile ölçeklerin öğrencilerin coğrafya bilimine yönelik tutumlarını ortaya koymada yeterli olacağı,
4. Öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumlarını birçok farklı değişkenin (Yaş, ekonomik durum vb.) etkileyebileceği ve bunların araştırmanın dışında tutulacağı,
5. Araştırma için seçilen yöntemin, araştırmanın amacına uygun olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Yapılan bu araştırma;

1. 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları,
2. Alt problemde belirtilen sorular,
3. 2010/2011 eğitim-öğretim yılı,
4. Hazırlanan tutum ölçeğinde yer alan sorular,
5. Örneklem olarak alınan;
  - a) Ankara Haymana Lisesi 12. sınıf öğrencileri,
  - b) Ankara Haymana Nuri Bektaş Anadolu Lisesi 12. sınıf öğrencileri,
  - c) Ankara Gölbaşı Dr. Şerafettin Tombuloğlu Lisesi 12. sınıf öğrencileri,
  - d) Ankara Mehmet Emin Resulzade Anadolu Lisesi 12. sınıf öğrencileri,
  - e) Ankara Tevfik İleri İmam Hatip Lisesi 12. Sınıf öğrencileri,
  - f) Ankara Ted Koleji Özel Okulları 12. sınıf öğrencileri,
  - g) Ankara Gazi Koleji Anadolu Lisesi 12. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Araştırmada sıkça kullanılan bazı kavramlar, araştırma kapsamında aşağıda tanımlanan anlamaları ile kullanılmıştır.

Coğrafya: Eski Yunan'da arzın tasviri (Geo, arz ve tasvir) anlamına gelen Coğrafya, bugünkü manada; yeryüzü olayları ile insan arasındaki münasebetler, bu olayların dağılışını ve dağılışların nedenlerini inceleyen bir bilimdir (Güngördü, 2006, 1).

Tutum: Bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu, ya da olaya karşı deneyim, bilgi, duygu ve motivasyonuna dayanarak örgütlediği, zihinsel duygusal ve davranışsal bir tepki ön eğilimidir (İnceoğlu, 2004, s. 19).

Ortaöğretim Kurumu: MEB'e bağlı tüm resmi ve özel okullarda en az dört yıl süreyle eğitim-öğretim yapan eğitim kurumu.

Coğrafya Dersine Yönelik Tutum: Öğrencilerin coğrafya dersine yönelik sahip oldukları ya da sonradan geliştirdikleri tepki ön eğilimi.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. Tutum

İnsanlar, çevrelerindeki olay ve objelere karşı birbirlerinden farklı tepkiler verirler. Bu tepkilerin farklı olmasının en önemli nedenlerinden biri de insanların olay ya da objelere yönelik sahip oldukları tutumlarının birbirinden farklı olmasıdır. İnsanların tutumlarının farklı olmasının temel nedeni, kendilerinde tutuma konu olan, olay ya da objeye yönelik olumlu veya olumsuz bir görüşün olmasıdır.

İnceoğlu (2004, s. 13), bireyin çevresindeki herhangi bir olgu ve nesneyi ait tepki eğilimi olarak ifade ettiği tutumu “bireyin bir durum, olay ya da olgu karşısında ortaya koyması beklenen olası davranış biçimi” olarak tanımlamıştır.

Tutum, birçok bilim adamı tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Ancak tanımlardaki farklılıklara rağmen hepsinde ortak olan noktalar; tutumların kişiden kişiye değişmesi, çevresel şartlardan etkilenmesi ve belirli bir süre devam etmesidir.

Tavşancıl’a (2006, s. 71-72) göre tutumların belli başlı özellikler vardır. Bunlar;

1. Tutumlar doğuştan gelmez, sonradan kazanılır.
2. Tutumlar geçici değildir, belirli bir süre devamlılık gösterir.
3. Tutumlar, birey ve obje arasındaki ilişkide bir düzenlilik olmasını sağlar.
4. İnsan – obje ilişkisinde tutumların belirlediği bir yanlılık ortaya çıkar.
5. Bir objeye ilgili olumlu ya da olumsuz bir tutumun oluşması, o objenin başka bir obje ile karşılaştırılmasına bağlıdır.
6. Bireysel tutumlar olduğu gibi toplumsal tutumlar da vardır.

7. Tutumlar tepkiden çok bir tepki gösterme eğilimidir. Yani bir olay ya da objeye tepki göstermek değil, tepki göstermeye yönelik eğilimdir.
8. Tutumlar, sonuçta olumlu ya da olumsuz bir tepkiye neden olabilir.

Tutumlar, kişilerin hayatlarının tüm alanlarında önemli bir yönlendirici güce sahiptir. Kişi, tutumları ile olumlu ya da olumsuz yargılara varmakta ve bunun sonucunda da tutumunu eylemlerine yansıtmaktadır. Bireyin dış etmenlere karşı (Kişiler, olaylar, nesnelere vb.) sahip oldukları tutum olumlu ise tepkisi de olumlu, olumsuz ise tepkisi de olumsuz olmaktadır. Tutumlar gözle görülemez. Bu nedenle bireyin herhangi bir olay ya da objeye yönelik sahip olduğu tutumu, davranışa yansıdığı anda anlaşılabilir. Örneğin, sadece matematik dersine devamsızlık yapan ve sadece bu dersin ödevlerini yapmayan bir öğrencinin, bu derse ilişkin olumsuz tutumu olduğu anlaşılır (Tavşancıl, 2006, s. 67).

Tutumlar, birbirinden farklı ama temelde birbirleriyle ilişkili öğelerden meydana gelmektedir.

1.1. Tutumu Oluşturan Temel Öğeler

Tutumlar üç temel öğeden meydana gelmektedir. Bunlar;

a) Zihinsel (Bilişsel) Öğeler

b) Duygusal Öğeler

c) Davranışsal Öğeler

a) Zihinsel (Bilişsel) Öğeler: Tutumun unsurlarından zihinsel öğeler, kişinin tutumuna konu olan obje, olay ya da kişiye yönelik sahip olduğu bilgilerini kapsar. Birey, tutum geliştirirken önceki öğrenmelerinden (deneyimlerinden) etkilenir. Kişinin sahip olduğu tutum, obje, nesne, ya da kişiyle daha önce bir deneyim yaşamasıyla ilgilidir.

Tutumunu oluşturan öğelerden olan zihinsel öğe, tutuma konu olan kişi, olay, olgu ya da objeye ait olan tüm bilgi, inanç, düşünce unsurları tutumun zihinsel ögesini ifade eder. Tutumun zihinsel ögesi, bireyin çevresindeki uyarıcılara ilişkin olarak yaşadığı deneyimlerinden elde ettiği bilgilere dayanır (İnceoğlu, 2004, s. 29-30).

Deneyimlerden büyük oranda etkilenen tutumun zihinsel ögesine ilişkin bazı özellikler vardır. Bu özelliklerden ilki daha önce de belirtildiği gibi büyük ölçüde deneyimlere dayanmasıdır. Zihinsel ögenin diğer bir özelliği ise tutum ile gerçekteki sonuçlarına göre değişebilir olmasıdır. Örneğin, televizyon reklamında görüp olumlu tutum geliştirdiğimiz bir ürünü alıp kullandığımızda iyi olmadığını görürsek o ürüne yönelik bilgimiz değişir. Bu da bizim o ürüne yönelik tutumumuzu etkiler (Tavşancıl, 2006, s. 73).

b) Duygusal Öğe: Tutumun bu ögesi zihinsel süreçlerden oldukça farklıdır. Duygusal öğeler, kişiden kişiye değişir ve gerçeklerle açıklanamaz. Bu öğe daha çok hoşlanma ve hoşlanmama ifadelerinden oluşur. Yani kişinin bir konu ya da obje hakkındaki tutumu, kişi tarafından arzu edilip edilmemesine bağlı denebilir. Duygularla açıklanabilen bu öğe, belki de tutumu oluşturan en önemli öğedir. İnsanların duygularının tutum konusunda ön planda tutulması gerektiği unutulmamalıdır.

Herhangi bir uyarıcıya yönelik bireyde olumlu ya da olumsuz duyguların olması o bireyin tutuma konu olan uyarıcıyla önceden doğrudan veya dolaylı bir ilişki kurduğunu gösterir. Bireylerin uyarıcı hakkında sahip olduğu bilgi birikimi, duygusal öğeyi etkiler (İnceoğlu, 2004, s. 27). Kişinin bir uyarıcıyı arzu edip etmemesi, önceki yaşantıları ile sıkı bir ilişki içerisinde. Bu da duygusal öğe ile zihinsel öğe arasında yakın bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Bireyin duygusal öğeye ilişkin tutumu, yaşadığı çevre, inanç ve değerlerle de yakından ilgilidir. Bireyin özellikle sahip olduğu değerler, onun tutumunu duygusal öğe aracılığıyla etkiler.

Duygusal öğe ile zihinsel öğe arasında deneyim konusunda bir ilişkiden daha önce söz edilmiştir. Bunun yanında duygusal öğe ile davranışsal öğe arasında da bir ilişki söz konusudur. Duygusal ögenin açığa çıkışı ancak davranışla mümkündür.

Bireyin bir konu hakkında ne tür bir duygusal tepki içinde olduğunu anlamak için kişiyi o duygusal tepkiyi davranış yolu ile ortaya koyması gerekir. Örneğin genç bir kızdan hoşlanan bir genç, bunu ya ona söylemeli ya da ona belli etmelidir. Ancak bu sayede genç kız karşısındakinin kendisinden hoşlandığını anlayabilir.

c) Davranışsal Öge: Davranışsal öge, kişinin tutumuyla ilgili olan olgu karşısında bir hareket ya da davranışta bulunması ile ortaya konur. Kişi, olay ya da nesnelere karşı tutumunu davranış olarak ortaya koyarak o konudaki tutumunu belli etmiş olur. Bu noktada duygusal davranış ve kuralsal davranışı açıklamak gerekir.

Duygusal davranış, adından da anlaşılacağı gibi bireyin tutuma konu olan nesne ya da kişi için sahip olduğu olumlu olumsuz durumunu ifade eder. Tutum konusunu kişinin hoşuna giden ve gitmeyen bir durumla ilişkilendirmesi sonucu oluşur.

Normatif davranış, daha çok akla ve inançlara dayanmaktadır. Normatif diğer bir deyişle kuralsal davranışın temelini, rasyonel değerlendirmeler oluşturur. Resmi ilişkilerin olduğu kurumlar, küçük gruplar ve alt kültürel alanlar da bu tür davranışlar sergilenir (İnceoğlu, 2004, s. 31-32).

Davranışsal öge içerisinde yer alan duygusal davranış ve normatif davranış birbirlerinden net bir şekilde ayrılamaz. İster normatif davranışın egemen olduğu bir durum isterse duygusal davranışın egemen olduğu bir durum olsun davranışta bu iki ögenin de rolü vardır.

Davranışsal öge gözlemlene ve araştırma açılarından bakıldığında tutumu oluşturan diğer iki ögeden (Zihinsel ve Duygusal öge) önemlidir. Sonuç itibariyle tutum, davranışa dönüştürülmediği takdirde gözlemlenemez. Buradan da davranışın tutum araştırmaları üzerinde ne denli önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.2. Tutumun Kriterleri

Tutumlar davranışlar üzerinde çok önemli etkilere sahiptirler. Fakat bu etkilere rağmen her davranışın temelinde (İçgüdüsel davranış gibi) tutumlar yatmaz. Bu nedenle tutumlarla diğer davranışları birbirlerinden ayırt etmek gerekir. Tutumlarla diğer davranış kalıplarını ayırt etmek için bazı kriterler oluşturulmuştur.

Tutumları diğer davranış örüntülerinden ayıran kriterler şu şekilde sıralanabilir;

- a) Tutumlar bir süre devam ederler. Geçici değildir.
- b) Bir tutumun oluşması için kişide tutuma konu olan olgu, nesne, kişinin karşılaştırılabilir unsurları olmalıdır.
- c) Hemen hemen tüm tutumlar yaşıntılar sonucu sonradan kazanılır.
- d) Tutumlar, kişi ve nesnelere arasında tutarlı ve düzenli bir ilişkinin olmasına yardım ederler.
- e) Bireyin sahip olduğu tutumlar, içinde yaşadığı toplumlumun tutumlarının oluşmasında da önemli yere sahiptir.

1.3. Tutumların Oluşması

Tutumlar, insanların bazı refleksif davranışlarında olduğu gibi insanların doğuştan sahip oldukları özelliklerden değildir. Bu da tutumların sonradan oluşturulduğu anlamına gelmektedir. Tutumların çoğu çocukluğa dayanmaktadır. Genel olarak pekiştirme, taklit ve sosyal öğrenme ile oluşmaktadır. Yine de anne-babanın etkisi, kişinin bireysel anlamda tutum oluşturmasından daha önemlidir. Yapılan birçok araştırma çocukların tutumları ile anne-babaların tutumları arasında önemli bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur (Tavşancıl, 2006, s. 79-80).

Tutumların oluşması ve değişmesi sürecinde coğrafi hareketliliğin de önemli bir rolü vardır. Bireyin içerisinde yaşadığı; aile, sosyal çevre, okul ortamı vb. alanlar nasıl ki tutumların oluşması ve değişmesinde birer faktör olarak değerlendirilebiliyorsa kişinin yaşadığı coğrafi çevreden ayrılması da tutumlarına ve kişiliğine yansıma olarak değerlendirilebilir.

Bireyin üyesi olduğu ailenin yakın çevresi kadar, ailenin hareketliliğinin de tutumlarındaki geleneksellik-modernlik derecesini belirlemede etkin rol oynayacağı düşünülmektedir. Çünkü hareketliliği yüksek bir ailenin üyesi gençlerin, küçük yaşlarından itibaren farklı norm ve değerlerin varlığından haberdar olma olasılığı yüksektir. Bu durum gencin sürekli olarak farklı normlara uyumunu sağlayacak geliştirmesiyle sonuçlanmaktadır (Eserpek, 1981, s. 120).

Tutumların üzerinde çevresel faktörlerin önemli etkisi vardır. Özellikle çocuklar büyüdükçe anne ve babalarının tutum konusundaki etkilerinden yavaş yavaş kurtulurlar. Ergenlik döneminde anne-baba dışındaki faktörlerin (arkadaş çevresi, çocuğun kendine örnek olarak aldığı modelin davranışları vb.) etkisi artmaktadır. Bu dönemde bireylerin tutumları sık sık değişiklik gösterebilir. Daha sonra birey yirmili yaşlara geldiğinde artık tutumları, değerleri daha katı bir hal alır. Kişinin tutumları artık deyim yerindeyse oturur. Bu dönemde kişi, hayatı boyunca sahip olacağı tutumları büyük oranda geliştirir.

1.4. Tutumların Değişmesi

Bireyin kazandığı ya da oluşturduğu tutumlar, belirli şartlar altında değişebilir. Özellikle zorlama ve kişi için önemli bir teşvik devreye girdiğinde bu değişim daha kolay meydana gelir. Tutum değişiminin nedenleri ile ilgili yapılan araştırmalar;

a) Mesajın kaynağını

b) Mesajın kendisini

c) Mesaj alan kişiyi inceleyenler olarak sınıflandırılabilir (Arkonaç, 2001, s. 182).

Mesajın kaynağının çekici veya itici olması, mesajın içeriğinin kişiyi ikna etmesi ve mesajın gönderildiği kişinin kolay ikna edilebilir olması, tutum değişikliğinde birer etkidir. Bu noktalar dikkate alındığında kişilerin tutumları, zaman ve içerisinde bulunulan durumun da etkisiyle değişiklik gösterebilir.

Tutumların konularının da tutumların değişmesi üzerinde çok önemli etkisi vardır. Tutumlar, zor değişen özellikler olmasına rağmen bazen konunun gereği değişebilir. Örneğin nükleer santrallere karşı olan birine nükleer santrallerin faydalarından bahsedilirse o kişinin nükleer santrallere ilişkin tutumu değişebilir. Ayrıca konuların karmaşıklığı da tutumu etkiler. Örneğin sevmediğimiz birinin başına kötü bir şey geldiğinde buna hem sevinebilir hem de olayın şiddeti ve karmaşasına bağlı olarak üzülebiliriz.

2. Tutum, Eğitim - Öğretim İlişkisi

Eğitim-öğretim faaliyetleri, günümüzde öğrencilerin bireysel özelliklerini ön planda tutmaktadır. Öğrencilerin sahip oldukları ve onları diğer öğrencilerden ayıran özellikleri dikkate alınarak programlar oluşturulmakta ve dersler farklı eğitim-öğretim yöntemleri ile işlenmektedir.

Öğrencileri tek tip görme ve tek tipleştirme programların felsefesine aykırıdır. Öğrenciler her özelliği ile ayrılmış gibi düşünülemez ve değerlendirilemez, onlara ayrılmış gibi davranılamaz. Her biri kendi özellikleriyle önemlidir. Öğrencilerin sahip olmadıkları özelliklere değil, sahip oldukları özelliklere bakılarak değerlendirilmeleri esastır (Güngördü, 2010, s. 12).

Eğitim – öğretim sürecinde öğrencilerin sahip olduğu bireysel farklılıklar oldukça önemlidir. Öğrencilerin sahip olduğu bilişsel, duyuşsal, toplumsal ve fizyolojik özellikler öğrenmelerini etkilemektedir (Kuzgun ve Deryakulu, 2004, s. 8).

Tablo 1: Bilişsel, Duyuşsal, Toplumsal ve Fizyolojik Öğrenci Özellikler

<i>Bilişsel</i>	<i>Duyuşsal</i>	<i>Toplumsal</i>	<i>Fizyolojik</i>
Zeka bölümü (IQ)	Kişilik yapısı	Akran ilişkileri	Duyusal algılama kapasitesi
Yetenek türü ve düzeyi	İlgileri	Otoriteye karşı Tepkileri	Beynin bilgi işleme kapasitesi
Bilişsel gelişim düzeyi	Güdülenme tür ve Düzeyi	Ahlaki gelişim Düzeyi	Genel sağlık durumu
Dil gelişim düzeyi	Tutumları	Rol modelleri	Cinsiyeti
Okuma düzeyi	Akademik benlik Algısı	İş birliği yapma/ yarışma eğilimi	Yaşı
Sözcük bilgisi düzeyi	Kaygı düzeyi	Irksal kökeni	
Görsel Okur-yazarlık Düzeyi	Denetim odağı	Sosyo-ekonomik düzeyi	
Bilişsel biçimi/ öğrenme biçimi	Epistemolojik inançları	Aile yapısı ve desteği	
Öğrenme stratejileri	Öz-yeterlilik inancı		
Ön bilgi düzeyi	Diğer inançları		

(Kuzgun ve Deryakulu, 2004).

Tablo 1’den de anlaşılacağı gibi öğrencilerin duyuşsal özelliklerinden olan tutumlar, eğitim – öğretim sürecinde bireysel farklılıklardan biridir. Bireysel farklılıkların bilinmesi, eğitim-öğretim faaliyetlerinin amaçlarına ulaşmasında kilit rol oynamaktadır.

Tutumlar insanların herhangi bir birey, obje ya da nesneye yönelik sahip oldukları tepki eğilimidir. Bireylerin hemen her duruma yönelik sahip oldukları tutumlar, eğitim-öğretim sürecinde de önemli rol oynamaktadırlar. Maxwell (2002)’in de değindiği gibi, bir işin başlangıcında sahip olduğumuz tutum, o işin sonucunu diğer bütün etmenlerden fazla etkiler. Eğitim – öğretim sürecinde öğrencilerin sahip oldukları tutumlar, onların öğrenmelerini etkilemektedir.

Eğitim-öğretim sürecinde öğrencilerin derse, öğretmene, okula vb. uyarıcılara yönelik geliştirdikleri tutum, onların akademik başarıları üzerinde etkili olmaktadır. Yapılan araştırmalar okula ya da derse ilişkin tutumları farklı olan öğrencilerin, başarı düzeylerinin de farklı olduğunu ortaya koymuştur. Okula ya da derse yönelik olumlu tutuma sahip öğrenciler daha başarılı iken olumsuz tutuma sahip öğrenciler, olumlu tutuma sahip öğrencilerden daha başarısız olmaktadırlar (McCoach, 2002, s. 72).

Öğrencilerin tutumlarının bilinmesi, eğitim-öğretim sürecinde hem genel amaçların hem de herhangi bir derse ait özel amaçların gerçekleştirilebilmesinde yardımcı özellik taşıır. Öğrencilerin tutumları, onların başarılarını etkilemektedir. Tutumların, eğitim öğretim sürecinin başlangıcından sonuna kadar çeşitli yollarla ölçülmelidir. Elde dilen verilerin de yardımıyla derse ya da okula yönelik olumsuz tutuma sahip öğrencilerin tutumlarının olumluya çevrilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etkileyerek ilgilerini çekici faaliyetlere eğitim – öğretim sürecinde yer verilmelidir.

Eğitim-öğretimin tutumla ilişkisinin bir başka boyutu da tutumların değiştirilmesi ve daha önceden edinilmeyen tutumların öğrenciye kazandırılmasıdır. Okullar, bireylerin eğitildiği ve gelecekteki yaşamlarında sahip olacakları birçok özelliğin kazandırıldığı sosyal ortamlardır. Bu özelliklerden bazıları da tutumlarla yakından ilişkilidir. Bireylerde vatan bilincinin oluşması, yaşadıkları toplumun maddi-manevi değerlerine yönelik olumlu bakış açısı kazanmaları gibi değer ifade eden özellikler, büyük oranda eğitim-öğretim sürecinde kazandırılır. Daha önceki dönemde aile ve çevrenin etkisinde kalan ve tam anlamıyla tutumları oluşmayan öğrenciler, özellikle tutumların oluştuğu ergenlik döneminde, eğitim – öğretim sürecinde yani okuldadırlar. Öğrenciler bu dönemde ders çalışma alışkanlıklarından hayat görüşlerine kadar birçok olgunun temelini atarlar. Eğitim-öğretim sürecinde daha önceden edinilen ya da bu dönemde edinilen olumsuz tutumlar doğru yaklaşımlarla olumluya çevrilebilir.

Eğitim – öğretim sürecinde öğrencileri her anlamda etkileyen faktörlerden biri de hiç şüphesiz öğretmenlerdir. Öğretmenler ve onların sahip oldukları özellikleri, öğrenci tutumlarının oluşmasında ve değişmesinde önemli rol oynar.

Öğretmenlerin öğrencileri üzerinde olumlu etkiler yaratabilmesi için, diğer bir ifadeyle hem bilgilerinin, hem de kişiliklerinin öğrencilerini olumlu yönde etkileyebilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekir (Küçükahmet, 2004, s. 3). Küçükahmet'in de belirttiği gibi öğretmenin, öğrencilerde olumlu yönde gelişim ve değişimde bulunabilmesi gerekir. Bu da tutumun bu noktada öğretmenin yeteneği ile ilişkisi olduğunu göstermektedir.

Okul çağındaki bireyler sosyal öğrenmeden etkilenirler. Öğretmenlerin de öğrencilere bu dönemde en yakın model olduğu düşünülürse tutumlar üzerindeki etkileri daha rahat anlaşılabilir. Öğretmenlerin öğrencilerin derslere yönelik tutumlarını değiştirmede ve oluşturmada da büyük etkisi vardır. Örneğin bir dersi sevmeyen öğrenci öğretmeni sayesinde o derse yönelik olumlu tutum geliştirebilir. Ya da bir derse ilgi duyan öğrenci o dersin öğretmenine yönelik olumsuz tutuma sahipse veya geliştirmişse bu tutumu dersine de yansıyabilir. Öğretmenlerin öğrencilerin tutumlarına etkisi daha çok eğitim – öğretimin ilk yıllarında olmaktadır. Öğrencilere sürecin başında olumlu yaklaşım sergileyen öğretmenler, aslında başarıyı etkileyen faktörlerden biri olan tutuma da olumlu etki yapmaktadırlar. Bu nedenle öğretmenlerin öğrenci tutumlarına etkileri dikkate alınmalıdır.

3. Coğrafya Bilimi ve Eğitimi

İnsanoğlunun en temel özelliklerinden biri de merakıdır. İnsanların merakı coğrafyanın doğmasında önemli paya sahiptir. İnsanlık tarihi boyunca merak edilen en temel konulardan birisi hiç şüphesiz “Nerede yaşıyoruz?” sorusu ve cevabı olmuştur. Nerede yaşıyoruz? *Sorusu* ve *cevabı* ile aslında bir bilim olarak Coğrafya işaret edilmektedir. Çünkü coğrafya, sadece var olan sorulara yanıt aramak değil, aynı zamanda içerisinde yaşadığımız dünyayı doğru algılama ve anlamak için uygun soru sorabilmektir. Nerede yaşıyoruz? Bu yer neden böyledir? Bu yeri diğer yerlerden ayıran temel özellikler nelerdir? gibi sorular coğrafyanın doğmasında etken olmuştur.

Coğrafya, bazı yeteneklerin gelişimini ve kavramların anlaşılmasını içerir. Bu kavram ve yetenekler ise fizikî çevre (ortam), beşerî çevre ve bunlar arasındaki ilişki ile ilgilidir. Coğrafya sorgulanan ve araştırılabilen konuları içerir. Coğrafya öğretilirken, beşeri ve fiziki ortam ve bunların etkileşimiyle ilgili konulara dayalı sorular sorulur. Bu sorulara, anahtar coğrafi sorular denir. Coğrafyanın öğrenilmesinde bu anahtar soruların bilinmesi gerekir. Temel coğrafi kavramları içeren her soru, coğrafyada anahtar soru demektir. Dolayısıyla coğrafya konularının her birinin çok sayıda anahtar sorusu olabilir (Karabağ, 1998, ss. 25-41).

Yaşanılan mekanın özelliklerinin bilinmesi insanların yaşamlarında hayati öneme sahiptir. Örneğin vahşi hayvanlardan korunmak için korunaklı mağaraların tercih edilmesi, avlanılan hayvanların derilerinin soğuktan korunmak için giyecek olarak kullanılması, tarıma geçilmesinin ardından günümüze yakın yerleşme anlayışının oluşması birer coğrafi bilgi olarak değerlendirilebilir. Bu bilgilerin insanların hayatta kalmaları ve nesillerini sürdürebilmeleri için hayati öneme sahip olduğunu söylemek çok da iddialı değildir. Nitekim tarih ve felsefe alanlarında, coğrafyanın önemi doğrulanmaktadır. Birçok filozofun aynı zamanda coğrafyacı olması ve uygarlıkların doğuşunda coğrafi çevrenin önemi üzerinde durulması, coğrafya biliminin gerekliliğini ortaya koyan birkaç örnektir.

Geçmişten günümüze insanlar, bir yandan çevrelerini tanımaya ve ondan faydalanmaya/korunmaya çalışırken diğer yandan da bir bilgi birikiminin oluşmasına katkı sağlamışlardır. Bu bilgi birikimi, eğitim yolu ile kuşaktan kuşağa aktarılmış ve bu sayede insanlar, dünya hakkındaki coğrafi bilgilerini çoğaltarak ileriye taşımışlardır. Coğrafi bilgileri iyi olan ve mekanı olumlu kullanabilen uluslar tarihte diğer medeniyetlerden daha ileri olmuşlardır. Örneğin İngiltere, Almanya ve ABD gibi gelişmiş ülkeler, birçok ülkenin gerek beşeri ve ekonomik coğrafya ortamlarında olan olay ve özelliklerini gerekse fiziki coğrafya özelliklerini (yer altı – yerüstü kaynaklarını vb.) iyi etüt ederek bunlardan faydalanmak suretiyle dünyaya hükmetmeye çalışmaktadırlar.

Coğrafya biliminin gerekliliğini başlıca şu şekilde özetlemek mümkündür;

1. Dünyayı tanıma ve anlama,
2. Dünyadaki mekanı iyi analiz edip ondan faydalanma,

3. Sahip olunan doğal ve beşeri coğrafya özelliklerinin avantaj ve dezavantajlarını bilme,
4. Düzenli ve doğru bir şekilde mekan planlaması yapma vb.

Dünyada; yerlerin, mekanların kullanımına karar vermede etkin olan yerel, bölgesel ve ulusal ya da uluslararası ölçekte plancılardır. Hızla artan nüfus karşısında, tümüyle mekandan yararlanmada, başka bir deyişle arazi kullanımında insanın çok dikkatli olması mecburidir (Güngördü, 2006, s. 5). Bu nedenle coğrafya bilimine ihtiyaç vardır. Mekanın doğru planlanması ve bu planlamanın hayata geçirilmesindeki başarı, büyük ölçüde coğrafyadan faydalanmaya bağlıdır.

Coğrafyanın bir bütün halinde yeryüzünün tamamını kapsayan tetkik alanı çok geniş ve tetkik konusunu teşkil eden olaylar ise çok çeşitli ve karmaşıktır. Gerçekte bu olaylar ile sadece coğrafya değil; Meteoroloji, Hidroloji, Botanik, Zooloji, Antropoloji, Etnoloji, Sosyoloji ve Tarih gibi birçok ilimlerde meşgul olmakta ve konusu itibariyle farklı olan bu olaylardan her biri ayrı bir disiplini teşkil etmektedir. Burada coğrafya, yeryüzü olaylarını farklı bir tarzda ele alıp tetkik etmekte ve bu itibarla konu bakımından bu olayların yeryüzü ile münasebetlerini, dağılışını ve dağılışın nedenlerini araştırmaktadır (Güngördü, 2006, s. 2).

Coğrafyanın gerekliliği kanıtlayacak örnekler çoğaltılabilir. Ancak burada önemli olan nokta coğrafi bilginin sürekliliğidir. Tarihin her dönemi için elde edilen ve o dönem yararlanan coğrafi bilgi, daha sonraki nesillere aktarılmıştır. Coğrafyanın ileri gitmesinde en önemli paydaşlardan birisi de eğitimidir. Eğitim sayesinde bireyler dolayısıyla milletler gelişmelerine katkı sağlarlar.

Coğrafya eğitimi ile hedef kitle konumundaki öğrencilerde bir takım özellikler kazandırılmaya çalışılır. Günümüz eğitim anlayışında öğrencilerden beklenen en önemli özellikler, karşılaştıkları problemlere yönelik kendi çözümlerini üretmeleri ve hayat tarzlarını oluşturabilmeleridir.

İnsanlar, coğrafya eğitimi ile yaşamlarını kolaylaştırabilecekleri bilgi ve becerileri kazanırlar. Bunlar örgün eğitim kademelerinde verilen coğrafya dersleri (okul coğrafyası) ve seminer veya kurslarla elde edilir. Ancak temel coğrafi bilgi ve beceriler, ilköğretimden başlayarak lise ve yükseköğretimde kazanılır. İyi bir coğrafya eğitimi alan kimse, bunları günlük yaşamına adapte ederek uygulamaya geçirebilir (Karabağ, 2002, s. 386).

Bu bağlamda öğrencilere şu tür sorular sordurmak önemlidir (Aktaran Öztürk, 2007, s. 41);

- Bu neden benim için önemlidir?
- Eğer (olaylar farklı şekilde gerçekleşseydi), bu neye benzerdi?
- Büyük ihtimalle ne olabilir?
- Ben ne olmasını istiyorum?
- Diğerleri bu konu hakkında ne düşünüp hissediyorlar?
- Ben bu konu hakkında nasıl düşünüp hissediyorum?
- Neden bu şekilde düşünüyorum?
- Ne yapabilirim?

Bu tür sorulara yanıt aramak öğrencilerin sorgulama ve empati becerileri başta olmak üzere çeşitli özellikleri kazanmalarında yardımcı olmaktadır.

Coğrafya eğitimi ile yaşadığı mekanı ve dünyayı bilen, diğer alanlar ve kendi yaşadığı alanın özelliklerini kıyaslayabilen, coğrafi bilginin gerekliliğine inanmış ve gündelik yaşamında bunu kullanabilen bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır.

İyi ve doğru biçimde coğrafya eğitimi almış kişiler, edindikleri coğrafi bilgi ile hem kişiliklerine entelektüel katkı sağlarlar hem de çevrelerindeki olaylara karşı bakış açısı kazanabilirler. İnsanları araştırmaya sevk eden coğrafya, eğitim ile geleceğin başarılı insanlarında bulunması gereken asgari coğrafi bilgiye sahip olmalarını sağlar.

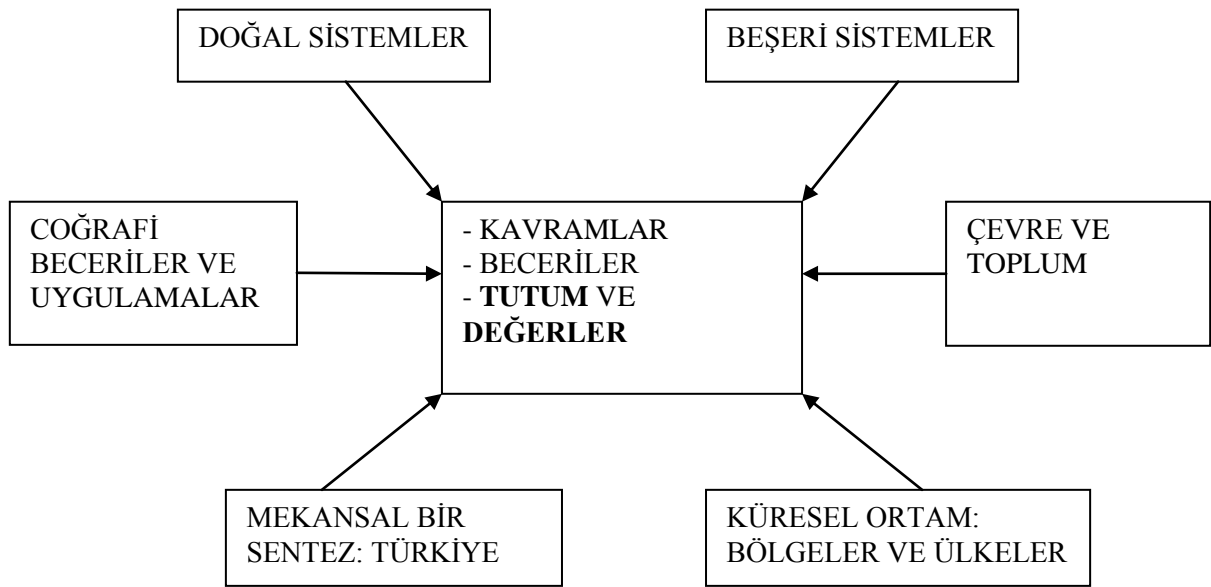
3.1 Tutum – Coğrafya İlişkisi

İnsanların, herhangi bir durum, olay ya da objeye karşı sahip oldukları bir tepki eğilimi olarak nitelenen tutum, eğitim – öğretimde oldukça önemlidir. Eğitim – öğretim süreci, bireylerin her alanda şekillendiği ve geleceğe hazırlandığı dönemi ifade eder. Bu süreç, içerisinde öğretmen, öğrenci, dersler ve ölçme-değerlendirme gibi boyutları kapsamaktadır. Eğitim – öğretim süreci içerisinde yer alan öğrenciler, en önemli unsur konumundadırlar. Bu nedenle toplumun genel hedefleri ile birlikte öğrencilerin özellikleri, bireysel farklılıkları, ihtiyaçları, ilgi alanları ve tutumları gibi özellikleri dikkate alınarak eğitim-öğretim planlanmaktadır.

Türkiye’ de eğitim – öğretim faaliyetleri, ders anlamında ortaöğretimde okul türüne göre bazı farklılıklar göstermektedir. Ancak tüm ortaöğretim kurumlarında verilmesi gereken bazı temel dersler vardır. Coğrafya dersi de ortaöğretim kurumlarında zorunlu bir ders olarak verilmektedir. 2005 yılında uygulamaya konulan ve yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış yeni Coğrafya Dersi Öğretim Programı (CDÖP), öğrenci merkezli bir anlayışla hazırlanmıştır. Daha önceki programların aksine CDÖP, öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınarak hazırlanmıştır. CDÖP’e birbiriyle ilişkili öğrenme alanlarından oluşmaktadır. Her öğrenme alanına ait farklı kazanımların hedef olarak belirlendiği program, öğrencilerin ilgisini çekebilecek farklı uygulamalar için öğretmenler geniş özgürlük vermiştir. Öğretmenlerin dersi işleme konusunda sahip olduğu bu özgürlük öğrenciler için de bir avantajdır. Günümüzde bireysel özellikleri birbirinden farklı olan öğrenciler bir arada eğitim gördüğü gerçeği düşünüldüğünde, CDÖP’nin öğretmenlere sağladığı özgürlüğün önemi daha iyi anlaşılabilir.

2005 yılında uygulamaya konulan CDÖP’nin temel öğeleri, *beceriler, kavramlar, değerler* ve *tutumlar*dır. Burada temel öğeler içerisinde bulunan tutumlar ile ifade edilmek istenen; doğa ve insana ait tutumlardır. Bu tutumlar, program ile öğrencilere kazandırılması istenen özelliklerdendir (MEB, 2005).

Şekil 1: Coğrafya Dersi Öğretim Programı'nın Çatısı

(MEB, 2005).

Öğrencilerin bireysel farklılıklarının önemli boyutlarından biri de sahip oldukları tutumlarıdır. Bu tutumlar, eğitim – öğretim süreci içerisinde çeşitli faktörlere bağlıdır. Bu faktörler; ön yargılar, okul, öğretmen, ders, arkadaş grubu şeklinde sıralanabilir. Diğer derslerde de olduğu gibi coğrafya dersinin de öğrencilerde hedeflenen amaçlara ulaşabilmesi için öğrencilerin bu derse yönelik tutumlarının olumlu olması gerekmektedir. Öğrenciler, coğrafya dersine yönelik bir tutuma sahip olarak ortaöğretime gelmektedirler. Bu tutumları, olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilmektedir.

Coğrafya dersine yönelik öğrenci tutumları, her şeyden önce öğrencilerin derse yönelik bir tavır takındıklarının da göstergesidir. Sonuçta ilköğretimden gelen öğrenciler daha önce coğrafya dersi almamışlardır. İlköğretimin I. ve II. Kademelerinde Hayat Bilgisi, Fen ve Teknoloji ve Sosyal Bilgiler dersleri içerisinde coğrafya konularını görmüşlerdir. İlköğretim sürecinde Hayat bilgisi ya da Sosyal Bilgiler derslerine yönelik geliştirdikleri tutumların devam etme olasılıkları yüksektir. Bu nokta da tutumların olumlu ya da olumsuz olması, öğrencilerin coğrafya dersine yönelik istekli olup olmamalarını etkilemektedir. Coğrafya öğretmenin görevlerinden biri de

öğrencilere dersi sevdirmek ve öğrencileri derse karşı istekli hale getirmektir. Coğrafya öğretmenleri öğrencilere birçok konuda rehberlik yapmalıdır. Öğretmenin yapacağı rehberliğin bir boyutunu da duygu boyutu- tutum ve değerler oluşturur.

Duygu boyutu- tutum ve değerler: Bu boyuttaki amaçlar duygu, tutum ve değerleri içerir. Öğretmen bu yolla öğrencilere doğruyu, yanlışı, iyi ve kötüyü belirleme konusunda yardımcı olur. Başka bir anlatımla, nesnelere, olaylar, mekanlar, ve konulara karşı, tutum, tavır ve duygu kazandırmak esas amaçtır. Böylece öğrencilere doğa ve insana ait unsurlara yönelik duyarlılık ve bilinç kazandırılır (Karabağ, 2007, s. 275).

Öğrencilerin coğrafya dersine yönelik geliştirdikleri ya da sahip oldukları tutum, dersin işlenişi ve sürecindeki değerlendirmede kendini gösterir. Diğer taraftan öğretmende öğrencinin derse yönelik tutumunu izlenimleri ile anlayabilir. Öğrenci eğer derste isteksiz, verilen ödevleri yerine getirmede başarısız ya da derse aktif olarak katılımda yetersizse -diğer faktörlerin etkisi göz ardı edildiğinde- derse yönelik olumsuz tutumunun olduğu sonucuna varılabilir. Bu durumun tersinde ise yani öğrenci coğrafya dersinde aktif ve derste istekli ise bu öğrencinin coğrafyaya yönelik olumlu tutumunun olduğu anlaşılabilir. Tutumun coğrafya dersinin ölçme-değerlendirme süreci üzerinde de bu bağlamda bir etkisinden söz edilebilir. Derse yönelik tutumu farklı olan öğrencilerin, coğrafya dersindeki akademik başarıları da birbirlerinden farklı olacaktır.

İnsanların hayatlarında başarıya ulaşmalarında en önemli görev hiç şüphesiz ki eğitime düşmektedir. Kişiler aldıkları eğitim sayesinde değişen şartlara ve içerisinde yaşadıkları topluma uyum sağlayabilirler. Eğitimin hedeflerine ulaşması ve insan hayatına önemli katkılar sağlaması için gerekli olan değişkenlerden biri de kişilerin eğitim ve öğretime yönelik tutumlarıdır. Öğrenci tutumlarının bilinmesi ve olumsuz tutumların olumluya çevrilmesi gerekir. Ancak bu sayede eğitim, tam manasıyla bir eğitim olur. Bilinmelidir ki insan hayatında isteksiz gerçekleştirilen hiçbir faaliyet yarar sağlamaz.

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Canakay (2006), müzik teorisi dersine ilişkin tutum ölçeği geliştirmeye yönelik çalışmasında, öğrencilerin bu derse yönelik tutumlarını ortaya koymayı hedefleyen bir tutum ölçeği geliştirmiştir. Uygulama sonunda Canakay, elde ettiği bulgulardan yola çıkarak müzik teorisi gibi teorik derslerin haftalık ders saatlerinin artması gerektiğini belirtmiştir.

Kaiser (1993), öğrencilerin matematik dersine ilişkin tutumlarına yönelik yaptığı araştırmasında, matematik dersine yönelik tutumlarda kız ve erkek öğrencilerin arasında önemli bir fark olduğunu belirlemiştir. Bu farka kanıt olarak erkek öğrencilerin matematiğe daha fazla ilgi duymalarını ve matematik ile ilgili meslekleri tercih etmelerini göstermiştir.

Meydan (2004), “ Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Ünitelerinin İşlenişinde Öğrenmeyi Öğrenme Stratejilerinin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi” ni ortaya koymaya yönelik araştırma yapmıştır. Araştırma sonunda, ön test ve son test uygulamaları arasında öğrencilerin tutumlarında önemli bir değişiklik olmadığı görülmüştür.

Aşçı (2004), öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları ve akademik başarıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yönelik bir araştırma yapmıştır. Araştırma ile ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları ile anne – babalarının eğitim durumları, cinsiyetleri ve ailelerin gelir durumları birinci karne dönemi karne notları arasında bir farklılaşmanın olup olmadığına bakılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları ile babalarının eğitim durumları ve birinci karne dönemi sosyal bilgiler dersi karne notu arasında önemli bir fark ortaya çıkmıştır.

Karakoç (2006), “İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminde Çoklu Zeka Uygulamalarının Akademik Başarı ve Tutuma Etkisi” konulu araştırmasında, çoklu zeka uygulamalarına yönelik ders işlenen altıncı

sınıf öğrencilerinin akademik başarıları ve tutumlarının olumlu yönde olduğunu ortaya koymuştur.

Sezer (2006), “9. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenme Stilleri İle Coğrafya Dersi Başarı Puanları ve Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi” isimli bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonunda öğrenme stillerinden; değiştiren, özümseyen, ayrıştıran ve yerleştiren öğrenme stilleri ile öğrencilerin coğrafya dersi başarı puanları arasında anlamlı farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır.

Akşit (2007), “Coğrafya Öğretiminde Aktif Öğrenmenin Akademik Başarı ve Tutum Üzerine Etkisi” isimli bir araştırma yapmıştır. Araştırma ile aktif öğrenme yöntemi ve öğretmen merkezli öğretim yöntemleri ile işlenen coğrafya dersine yönelik öğrencilerin tutumları ve başarıları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırma sonucunda Aktif Öğrenme yönteminin öğrencilerin coğrafya başarılarını artırdığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca aktif Öğrenme yöntem ve tekniklerinin öğrencilerin coğrafyaya yönelik tutumları üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

Öztürk (2008), “ Coğrafya Öğretiminde 5E Modelinin Bilimsel Süreç Becerilerine, Akademik Başarıya ve Tutuma Etkisi” konulu çalışma yapmıştır. Araştırma, yapılandırmacı yaklaşıma dayalı 5E modelinin uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin bilimsel süreç becerileri, akademik başarıları ve coğrafya dersine yönelik tutumları ile geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanıldığı kontrol grubundaki öğrencilerin araştırmaya konu olan özellikleri arasında anlamlı farklılıkların olduğunu ortaya koymuştur.

Uzunöz (2008), Ortaöğretim Dokuzuncu Sınıf Coğrafya Dersinde Çoklu Zeka Destekli Öğretimin Öğrenci Başarıları Tutumu ve Kalıcılığa Etkisi’ni ortaya koymaya yönelik bir araştırma yapmıştır. Araştırma kapsamında dokuzuncu sınıf coğrafya dersinde Atmosfer ve İklim konularının çoklu zeka kuramı uygulamaları ile işlenmiştir. Sonuç olarak çoklu zeka kuramı uygulamalarının; öğrencilerin başarıları, derse yönelik tutumları ve başarılarının kalıcılığı açısından etkili olduğu görülmüştür.

Öztürk (2008), “Coğrafya Öğretiminde 5E Modelinin Bilimsel Süreç Becerilerine, Akademik Başarıya Ve Tutuma Etkisi” konulu doktora çalışması

yapmıştır. Araştırma sonunda; 5E modelinin kullanıldığı kontrol-1 grubundaki öğrencilerin, akademik başarıları ve coğrafya dersine yönelik tutumları ile coğrafya müfredatındaki önerilen etkinliklerle yürütülen coğrafya dersinin verildiği kontrol-2 grubundaki öğrencilerin arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Teyfur (2009), “9. Sınıf Coğrafya Dersinde Bilgisayar Destekli Öğretimin Öğrenci Başarısı ve tutumuna Etkisi” isimli bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda bilgisayar destekli işlenen coğrafya dersinin klasik yöntemlerle işlenen coğrafya dersine göre, öğrencilerin başarılarına ve coğrafya dersine yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Kurt (2002), Lise Öğrencilerinin Coğrafya Dersinden Beklentileri (Ortaöğretim Kurumu Lise-1) konulu bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda, genel liselerde öğrenim gören öğrencilerin Anadolu liselerinde öğrenim gören öğrencilere göre; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre; anne ve baba eğitim düzeyleri düşük olan öğrencilerin anne ve baba eğitim düzeyleri yüksek olan öğrencilere göre coğrafya dersinden beklentilerinin daha fazla olduğu ortaya konmuştur.

Sevilmiş (Kara) (2006), “Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Akademik Benlik ve tutumları İle Başarıları Arasında İlişki (İzmir / Konak İlçesi Örneği)” adlı araştırmasında, lise birinci sınıf öğrencilerinin coğrafyaya tutumlarında cinsiyetleri ve okudukları lise türünü arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak akademik benlikleri ile cinsiyetleri, anne – baba eğitim durumları, okudukları lise türü ve coğrafya dersindeki başarıları arasında önemli bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Şengül (2007), “ K.K.T.C.’deki Liselerde Coğrafya Eğitiminde Öğrencilerin Coğrafya Dersine Olan İlgi ve Tutumları” isimli araştırmasında değişik sonuçlara ulaşmıştır. Bu sonuçlardan ilki öğrenci ve öğretmenlerin görüşleri arasında coğrafyaya olan ilgi ile tutum konusunda anlamlı bir farklılığın olmadığıdır. Diğer bir sonuç ise öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumlarını nelerin etkilediği ile ilgilidir. Buna göre bu etkenler; çalışma alışkanlıkları, ev ortamı, güven ve ısınma, temel ihtiyaçlar, arkadaşlar, aile baskısı, ders dışı faaliyetler, kişisel özellikler ve zeka olarak

sıralanmıştır. Araştırma sonucu, kız ve erkek öğrencilerin coğrafyaya olan ilgi ve tutumlarında genel olarak bir farklılığın olduğunu ortaya koymuştur.

Özkılıç (2003), “Kara kuvvetleri Orta Dereceli Askeri Lise Öğrencilerinin Coğrafya Dersine İlişkin Tutumları” adlı bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonuçları, öğrencilerin coğrafya dersine sıkılmadan çalıştıklarını ve coğrafya dersinin zevkli bir ders olduğu konusunda olumlu tutuma sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Güven ve Uzman (2006), Orta Öğretim Coğrafya Dersi Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışmalarında, öğrenci tutumlarının öğrenme sürecini olumlu bir şekilde etkileyebilmesi için eğitim sürecinin başında, süreç işlerken ve sürecin sonunda öğrenci tutumlarının etkin bir şekilde belirlenmesinin önemine ve gerekliliğine dikkat çekmişlerdir.

Tekinarslan (2006), “Lise Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Karşı Tutumlarının Değerlendirilmesi” adlı bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonunda, araştırma örneklemini oluşturan lise 3. sınıf öğrencilerinin genel anlamda coğrafya dersine karşı tutumlarının orta seviyede olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin coğrafya dersine çalışmaya karşı olumlu tutuma sahip oldukları ve coğrafya ödevlerini yapma konusunda yüksek seviyede olumlu tutuma sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

5. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırma modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada, araştırma modeli olarak betimsel araştırma modeli belirlenmiştir. Gerçeğin ne olduğunu bulmak ve var olan mevcut duruma anlam verilmesine dönük araştırmalara “tanımlayıcı”, betimsel araştırmalar denilmektedir (Ural ve Kılıç, 2006, s. 19). Araştırmanın amacı, öğrencilerin coğrafyaya yönelik tutumlarını ortaya koymaktır. Bu konu öğrencilerin var olan bir özelliğini ortaya koymayı amaçlayan bir araştırma konusu olduğu için araştırmanın yapısına, betimsel araştırma modeli uygundur. Bu nedenle araştırma sürecinde betimsel araştırma modeli kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında, belirlenen ortaöğretim kurumlarında araştırma sürecinde (2010-2011 Eğitim-Öğretim yılı) eğitim – öğretim görmekte olan 12. sınıf öğrencilerine tutum ölçeği uygulanmıştır.

Uygulama sürecinde 12. sınıfların coğrafya dersine giren coğrafya öğretmenleri ile görüşülerek tutum ölçeği hakkında öğrencileri aydınlatacak bilgiler verilmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılan ölçek son adımda araştırmanın örneklem grubuna uygulanmıştır. Uygulama ardından elde edilen veriler istatistiksel analizlere tabi tutularak sonuca ulaşılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2010-2011 Eğitim – Öğretim yılında Ankara’da öğrenim gören 12. sınıf öğrencileri olarak belirlenmiştir. Tüm Türkiye’de ortaöğretim sürecinde Coğrafya zorunlu bir ders olarak verilmektedir. Ancak araştırmada zaman ve maliyet gibi konulardan tasarruf edilebilmesi için, sonuçların gerçeği ortaya koyabileceği bir evren ve bu evreni temsil özelliği taşıyan bir örneklem belirlenmiştir. Ayrıca örneklem

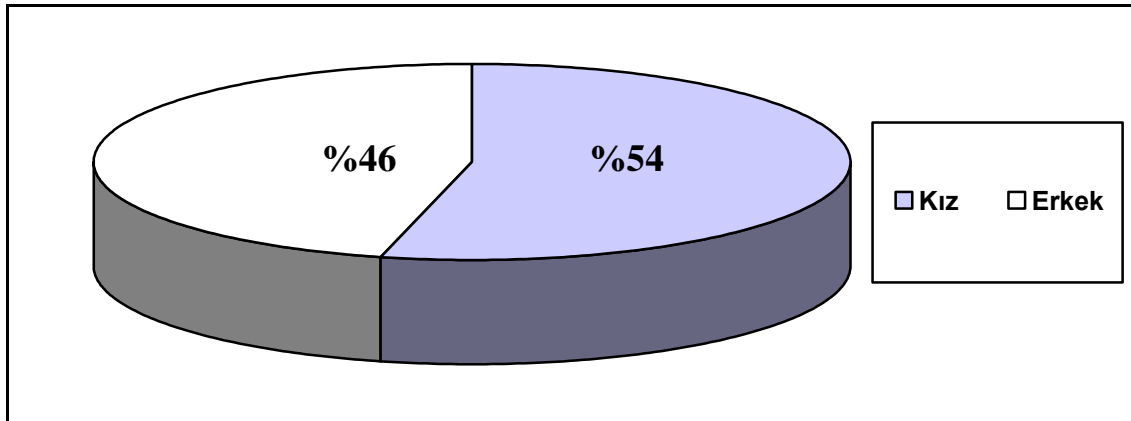
belirleme sürecinde farklı sayıda ve nitelikte ortaöğretim kurumundan bilgi edinilmesine dikkat edilmiştir.

Araştırmanın örneklemini, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında; Ankara Haymana Lisesi, Ankara Haymana Nuri Bektaş Anadolu Lisesi, Ankara Gölbaşı Dr. Şerafettin Tombuloğlu Lisesi, Ankara Gazi Vakfı Özel Okullar, Ankara TED Koleji Özel Okulları, Ankara Yenimahalle Tevfik İleri İmam Hatip Lisesi ve Ankara Çankaya Mehmet Emin Resulzade Anadolu Liselerinde öğrenim gören 12. sınıf öğrencileri olarak belirlenmiştir. Araştırmanın evrenini oluşturan öğrencilerin öğrenim gördükleri okulların seçiminde tesadüfî (random) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca mümkün olduğunca değişik okul türünün olmasına dikkat edilmiştir. Araştırma verileri, örneklem olarak belirlenen okullarda eğitim görmekte olan 314 öğrenciye uygulanan tutum ölçeğinden elde edilmiştir.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okullara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Okul İsmi	Toplam	%	Erkek	%	Kız	%
Dr. Şerafettin Tombuloğlu Lisesi	80	100	31	39	49	61
Mehmet Emin Resulzade Anadolu Lisesi	47	100	20	43	27	57
Nuri Bektaş Anadolu Lisesi	22	100	12	55	10	45
Tevfik İleri İmam Hatip Lisesi	35	100	7	25	28	75
Haymana Lisesi	41	100	13	32	28	68
Gazi Koleji (Anadolu Lisesi)	40	100	33	83	7	17
Gazi Koleji (Fen Lisesi)	23	100	12	52	11	48
Ted Ankara Koleji	26	100	17	65	9	35
Toplam	314	100	145	46	169	54

Tablo 2’ de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrenciler 8 farklı okuldan seçilmiştir. Bu öğrencilerin cinsiyetlere göre dağılımına bakıldığında öğrencilerin, % 54’ü kız, %46’sı erkektir. Bu da cinsiyetlere göre araştırmaya katılan öğrencilerin oransal olarak birbirlerine yakın olduğunu göstermektedir.

Grafik 1: Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı**Tablo 3:** Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımları

Okul Türü	f	%
Devlet Okulu	225	72
Özel Okul	89	28
Toplam	314	100

Tablo 3’te görüldüğü gibi tutum ölçeği uygulanan toplam 314 öğrencinin 225’inin devlet okullarında, 89’unun ise özel okullarda öğrenim görmekte olduğu anlaşılmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın amacı ve araştırmanın alt problemlerinin istatistiksel analizleri göz önüne alınarak verileri toplamak için, “ 12. Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Karşı Tutumlarını Ölçmeye Yönelik Tutum Ölçeği” geliştirilerek uygulanmıştır. Tutum ölçeğinin özellikleri aşağıda açıklanmıştır.

Tutum Ölçeği: “12. Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Tutumlarını Ölçmeye Yönelik” ve öğrencilerin Coğrafya Dersine Yönelik tutumlarını ortaya koymak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Tutum ölçeği, öğrencilerin tutumlarını ortaya koyacak özellikler, uzman görüşü ve literatür de göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur.

Tutum ölçeği, öğrencilerin tanıtıcı bilgilerinin yer aldığı birinci bölüm ve coğrafyaya karşı tutumlarını ölçmeye yönelik beşli likert tipi ölçeğe göre hazırlanmış ikinci bölüm olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Beşli likert derecelendirilmesi şeklinde hazırlana ikinci bölümde toplam 26 madde yer almaktadır. Araştırma için geliştirilen bu tutum ölçeğinde yer alan maddelerin tümü olumlu ifadelerden oluşmaktadır.

Ölçme aracının geliştirilmesinde izlen yol, aşağıda açıklanmıştır.

1. Ölçek için araştırmacı tarafından bir madde havuzu oluşturulmuştur. Ölçme aracında kullanılacak maddelerin ana hatlarıyla belirlenmesinden sonra 4 uzmandan görüş alınmıştır. Uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda madde sayısı 26 olarak kalmıştır. Daha sonra geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır.

2. Anketin güvenirlik analizi için cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Elde edilen cronbach alpha güvenirlik analizi sonuçları Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4: Güvenirlik Analizi Sonuçları

Cronbach's Alpha	N (Madde Sayısı)
,908	23

Cronbach alpha, 0 ve 1 arasında değişmektedir. Eğitimde kabul edilen değere göre .80 ve üzeri cronbach alpha güvenirlik katsayısı değeri ölçeğin yüksek derece güvenilir olduğunu göstermektedir Tablo 4’te görüldüğü gibi ölçek için hesaplanan Cronbach alpha $0.80 \leq \alpha = ,908 < 1.00$ olduğundan ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

3. Ölçeğin geçerlilik analizi için öncelikle verilerin geçerlik analizi yapmaya uygun olup olmadığı KMO ve Barlett testleriyle kontrol edilmiştir. Yapılan KMO ve Bartlett Analizi sonuçları tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: KMO Geçerlilik Analizi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin(KMO Örneklem Yeterliliği ,908 Ölçütü)			
Bartlett's	Test	of Approx. Chi-Square	3170,032
Sphericity		Serbestlik Derecesi	253
		Anlamlılık Düzeyi	,000

Tablo 5’te görüldüğü gibi KMO testi % 90.8 dir. KMO değerinin 0.50 düzeyinde anlamsız olması verilerin geçerlik analizi yapmak için uygun olduğunu göstermektedir. $0.908 > 0.50$ olduğundan verilerimiz faktör analizi için uygundur. Bartlett testinin sonucunda p değeri $=0.000 < 0.05$ olduğundan veriler normal dağılım göstermektedir. KMO ve Barlett değerleri verilerin geçerlik analizi yapılması için uygun olduğunu göstermektedir.

4. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği için yapılan uygulamadan sonra SPSS 17 programı kullanılarak faktör analizi yapılmıştır. Ölçek, tek faktör altında toplanmaktadır. Ancak sadece toplam puan alınarak değerlendirme yapılacağı için faktör adlandırılmamıştır. Uygulanan 26 maddelik ölçekte, faktör yük değeri 0.45’in altında olan maddeler (10., 15. ve 16.) ölçekten çıkarılmış ve ölçek 23 maddeye düşürülmüştür. 23 maddenin faktör yük değerleri Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6: Ön Uygulama Faktör Yükleri Analiz Sonuçları

M1	0,781
M2	0,743
M3	0,772
M4	0,456
M5	0,639
M6	0,679
M7	0,671
M8	0,856
M9	0,668
M11	0,624
M12	0,453
M13	0,773
M14	0,649
M17	0,771
M18	0,756
M19	0,558
M20	0,818
M21	0,562
M22	0,537
M23	0,562
M24	0,451
M25	0,513
M26	0,615

4. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizi sonuçları ölçeğin, 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarını ölçmek için uygun olduğunu göstermiştir. Ölçek son haliyle 23 maddeden oluşmaktadır ve 5'li likert tipindedir. Hazırlanan ölçeğin uygulanması yaklaşık 15 dakika sürmektedir.

3.4. Verilerin Analizi

Yapılan araştırma betimsel bir araştırma olduğu için toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel istatistik teknikleri (frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma) uygulanmıştır. Daha sonra elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Elde edilen veriler yorumlanırken aşağıdaki kodlama biçimi kullanılmıştır.

Tablo 7: Coğrafya Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Maddelerinin Puanlanması

Derece	Puan
Kesinlikle Katılıyorum	5
Katılıyorum	4
Kararsızım	3
Katılmıyorum	2
Kesinlikle Katılmıyorum	1

Hazırlana tutum ölçeğinden alınacak en yüksek puan 115, alınabilecek en düşük puan ise 23 olarak hesaplanmıştır.

Araştırma sürecinde verilerin analizinde SPSS 17 (Statistical Packages for Social Science) yani sosyal bilimler için istatistik paket programı kullanılmıştır.

Ölçek;

- 1- Veriler aralıklı ya da oransal olmalıdır.
- 2- Veriler normal dağılıma uymalıdır.
- 3- Grupların varyansları eşit olmalıdır.

Normallik varsayımları sağlandığından 4. soruyu analiz ederken bağımsız örnek t testi kullanılmıştır. İki'den fazla grup olduğu (öğrenim gördüğünüz alan: sözel ağırlıklı=1, eşit ağırlıklı=2, sayısal ağırlıklı=3) 1. 2. 3. 5. sorularda Tek Yönlü ANOVA testi ile Tukey test istatistiklerinden yararlanılmıştır.

4. BULGULAR ve YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarını ölçmek için uygulanan tutum ölçeğinden elde edilen veriler hakkında yapılan analiz sonuçları açıklanmıştır. Alt problemlerin dikkate alınarak yapılan analizlerde ANOVA ve Tukey testlerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın her bir alt problemine ilişkin analiz sonuçları sırasıyla verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin cinsiyetleri ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Bu alt probleme yönelik bulgular Tablo 9' da yer almaktadır.

Tablo 8: 12. Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetleri ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasındaki Farkın Bağımsız Örnek t Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	SH	SD	t	p
Toplam	ERKEK	146	74,4041	15,65383	1,29552	313	-2,160	,032*
Tutum	KIZ	169	78,3254	16,41956	1,26304			

*p<0,05

Tablo 8'de görüldüğü gibi 12. sınıf coğrafya öğrencilerinin cinsiyetleri ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır. ($T_{(313)}=-2,160$, $p=0,032<0,05$)

Bu sonuca göre; 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumları öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumları ($\bar{X}=78,3524$) erkek öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumlarına ($\bar{X}=74,4041$) göre daha olumludur.

Kız öğrencilerin coğrafya dersine yönelik daha olumlu tutuma sahip olmaları, bu öğrencilerin öğretmenliğe karşı erkek öğrencilere göre daha ilgili olmaları ile açıklanabilir.

4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Ortaöğretimde coğrafya dersi alan 12. sınıf öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümler ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Bu alt probleme yönelik bulgular Tablo 9’ da yer almaktadır.

Tablo 9: Coğrafya Dersi Alan 12. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Bölümler ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Farkın Olup Olmadığını Ölçen Tek Yönlü ANOVA ve Tukey Testi Sonuçları

	KT	SD	KO	F	p	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar						
Arası	11528,972	2	5764,486	25,511	,000*	
Gruplar						
İçi	70499,758	312	225,961			Sayısal-Sözel
Toplam						Sayısal-Eşit
	82028,730	314				Ağırlık

*p<0,05

Tablo 9’ da görüldüğü gibi ortaöğretimde coğrafya dersi alan 12. sınıf öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümleri coğrafya dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır. Sayısal bölümde okuyan öğrencilerle eşit ağırlık ve sözel bölümde okuyan öğrenciler arasında coğrafya dersine tutumları açısından fark olduğu tespit edilmiştir. ($F_{(2,321)}=25,511, p=0,000 <0.05$)

Tablo 10: 12. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Bölümler ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Ne Kadar Farklılık Olduğunu Gösteren Dağılım İstatistikleri Tablosu

	N	$\bar{X}$	SS	SH
SAYISAL	144	70,0347	14,55225	1,21269
SÖZEL	80	80,3000	17,62076	1,97006
EŞİT AĞIRLIK	91	83,4176	13,20275	1,38402
Toplam	315	76,5079	16,16286	0,91067

Tablo 10’da görüldüğü gibi sözel bölümde öğrenim gören 12. Sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=80,3000$), sayısal bölümde öğrenim gören 12. Sınıf öğrencilerine ($\bar{X}=70,0347$) göre coğrafya dersine yönelik tutumları daha olumludur.

Ayrıca Eşit ağırlık bölümünde öğrenim gören 12. Sınıf öğrencilerinin ($\bar{X}=83,4176$), sayısal bölümde öğrenim gören 12. Sınıf öğrencilerine ($\bar{X}=70,0347$) göre coğrafya dersine yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu da ortaya çıkmıştır.

Bu sonuç ortaöğretimde eşit ağırlık bölümünde öğrenim gören 12. sınıf öğrencilerinin coğrafyanın doğasına (Hem sosyal hem de fen kökenli bir bilim dalı olması) uygun olarak daha olumlu tutuma sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Ortaöğretim sürecinde coğrafya dersi alan 12. sınıf öğrencilerinin okudukları lise türü ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Bu alt probleme yönelik bulgular Tablo 11’ de yer almaktadır.

Tablo 11’e göre, Ortaöğretim sürecinde coğrafya dersi alan 12. sınıf öğrencilerinin okudukları lise türleri ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır. Meslek lisesi ile tüm lise türleri arasında, düz lise ile özel Anadolu lisesi arasında, düz lise ile özel fen lisesi arasında, 12. sınıf öğrencilerinin okudukları lise türünün coğrafya dersine yönelik tutumları açısından farklılık bulunmaktadır. ($F_{(5,287)}=10,005$, $p=0,000 < 0,05$)

Tablo 11: Coğrafya Dersi Alan 12. Sınıf Öğrencilerinin Okudukları Lise Türleri ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Farkın Olup Olmadığını Ölçen Tek Yönlü ANOVA ve Tukey Testi Sonuçları

	KT	SD	KO	F	p	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	10992,406	5	2198,481	10,005	,000*	Meslek Lisesi-Tüm Liseler
Gruplar İçi	63066,509	287	219,744			Düz Lise-Özel Anadolu Lisesi
Toplam	74058,915	292				Düz Lise-Özel Fen Lisesi

*p<0,05

Tablo 12: 12. Sınıf Öğrencilerinin Okudukları Lise Türü ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Ne Kadar Fark Olduğunu Gösteren Dağılım İstatistikleri Tablosu

	N	$\bar{X}$	SS	SH
Düz Lise	121	79,3388	17.1262	1.5569
Anadolu Lisesi	47	75,3404	9.9853	1.4565
Meslek Lisesi (İmam Hatip)	35	89.5142	13.5698	2.2937
Özel Anadolu Lisesi	40	70.675	13.1507	2.07932
Özel Fen Lisesi	23	67.3913	16.4281	3.4255
Özel Lise	27	70.9259	12.9196	2.4863
Toplam	293	77.0170	15.9256	0.93038

Tablo 12' deki bulgulara göre;

Meslek lisesinde okuyan 12. Sınıf öğrencilerinin ($\bar{X} = 89.5142$), düz lisede okuyan 12. Sınıf öğrencilerine ($\bar{X} = 79,3388$) göre coğrafya dersine yönelik tutumları daha olumludur.

Meslek lisesinde okuyan 12. Sınıf öğrencilerinin ($\bar{x} = 89.5142$), anadolu lisesinde okuyan 12. Sınıf öğrencilerine ($\bar{x} = 75,3404$) göre coğrafya dersine yönelik tutumları daha olumludur.

Meslek lisesinde okuyan 12. Sınıf öğrencilerinin ($\bar{x} = 89.5142$), özel anadolu lisesinde okuyan 12. Sınıf öğrencilerine ($\bar{x} = 70.675$) göre coğrafya dersine yönelik tutumları daha olumludur.

Meslek lisesinde okuyan 12. Sınıf öğrencilerinin ($\bar{x} = 89.5142$), özel fen lisesinde okuyan 12. Sınıf öğrencilerine ($\bar{x} = 67.3913$) göre coğrafya dersine yönelik tutumları daha olumludur.

Meslek lisesinde okuyan 12. Sınıf öğrencilerinin ($\bar{x} = 89.5142$), TED kolejinde okuyan 12. Sınıf öğrencilerine ($\bar{x} = 70.9259$) göre coğrafya dersine yönelik tutumları daha olumludur.

Düz lisede okuyan 12. Sınıf öğrencilerinin ($\bar{x} = 79,3388$), özel anadolu lisesinde okuyan 12. Sınıf öğrencilerine ($\bar{x} = 70.675$) göre coğrafya dersine yönelik tutumları daha olumludur.

Düz lisede okuyan 12. Sınıf öğrencileri ($\bar{x} = 79,3388$), özel fen lisesinde okuyan 12. Sınıf öğrencilerine ($\bar{x} = 67.3913$) göre coğrafya dersine yönelik tutumları daha olumludur.

Özellikle İmam Hatip (meslek lisesi) lisesinde coğrafya dersine yönelik tutumun daha olumlu çıkması (gözlem ve öğrenci görüşleri sonuçlarına göre) büyük ölçüde öğretmenden kaynaklanmaktadır. Bu da araştırmada sıkça üzerinde durulan öğretmen faktörünü ön plan çıkarmaktadır.

4.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeyleri ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Bu alt probleme yönelik bulgular Tablo 13' te yer almaktadır.

Tablo 13: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeyleri ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Fark Olup Olmadığını Ölçen Tek Yönlü ANOVA ve Tukey Testi Sonuçları

	KT	SD	KO	F	p	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	4371,104	4	1092,776	4,362	,002*	
Gruplar İçi	77657,626	310	250,508			Lise-İlkokul
Toplam	82028,730	314				Üniversite-İlkokul

*p<0,05

Tablo 13'te görüldüğü gibi ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim düzeyleri ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında fark vardır. ($F_{(4,310)}=4,362$, $p=0,002 <0.05$)

Ortaöğretim sürecinde coğrafya dersi alan 12. sınıf öğrencilerinden babası lise mezunu olanlarla babası ilkokul mezunu olanlar arasında ayrıca babası üniversite mezunu olanlarla babası ilkokul mezunu olanlar arasında da farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 14: 12. Sınıf Öğrencilerinin Babalarının Eğitim Düzeyleri ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Ne Kadar Fark Olduğunu Gösteren Dağılım İstatistikleri Tablosu

	N	$\bar{X}$	SS	SH
EĞİTİMSİZ	3	67.6666	14.6401	8.4524
İLKOKUL	58	82.6724	15.3158	2.0110
ORTAOKUL	48	80.0833	15.7288	2.2702
LİSE	73	74.9726	17.9482	2.1006
ÜNİVERSİTE	133	73.5714	14.8315	1.2860
Toplam	314	76.5079	16.1628	0.9106

Tablo 14'teki bulgulara göre; babasının eğitim durumu İlkokul olan 12. Sınıf öğrencilerinin ($\bar{X} = 82.6724$), babasının eğitim durumu lise olan 12. Sınıf öğrencilerine ($\bar{X} = 74.9726$) göre coğrafya dersine yönelik tutumları daha olumludur.

Babasının eğitim durumu İlkokul olan 12. Sınıf öğrencilerinin ($\bar{X} = 82.6724$), babasının eğitim durumu üniversite olan 12. Sınıf öğrencilerine ($\bar{X} = 73.5714$) göre coğrafya dersine yönelik tutumları daha olumludur.

4.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeyleri ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Bu alt probleme yönelik bulgular Tablo 15' te yer almaktadır.

Tablo 15: Ortaöğretim 12. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeyleri ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Fark Olup Olmadığını Ölçen Tek Yönlü ANOVA ve Tukey Testi Sonuçları

	KT	SD	KO	F	p	Anlamlılık Düzeyi
Gruplar Arası	4097,914	4	1024,479	4,075	,003*	
Gruplar İçi	77930,816	310	251,390			Ortaokul-Lise
Toplam	82028,730	314				Ortaokul-Üniversite

*p<0,05

Tablo 15'te görüldüğü gibi; ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeyleri ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında fark vardır. ($F_{(4,310)}=4,075$, $p=0,003 <0.05$)

Ortaöğretim sürecinde coğrafya dersi alan 12. sınıf öğrencilerinden annesi lise mezunu olanlarla annesi ortaokul mezunu olanlar arasında, ayrıca annesi üniversite mezunu olanlarla annesi ortaokul mezunu olanlar arasında da farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 16: 12. Sınıf Öğrencilerinin Annelerinin Eğitim Düzeyleri ile Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasında Ne Kadar Fark Olduğunu Gösteren Dağılım İstatistikleri Tablosu

	N	$\bar{X}$	SS	SH
EĞİTİMSİZ	5	69.6000	18.0083	8.0535
İLKOKUL	115	78.9652	17.3553	1.6183
ORTAOKUL	37	83.1351	15.9254	2.6181
LİSE	60	73.4000	15.6228	2.0169
ÜNİVERSİTE	98	73.3775	13.9087	1.4049
Toplam	315	76.5079	16.1628	0.91067

Tablo 16’da görüldüğü gibi; annesinin eğitim durumu ortaokul mezunu olan 12. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X} = 83.1351$), annesinin eğitim durumu lise mezunu olan 12. Sınıf öğrencilerine ($\bar{X} = 73.4000$) göre coğrafya dersine yönelik tutumları daha olumludur.

Annesinin eğitim durumu ortaokul mezunu olan 12. sınıf öğrencilerinin ($\bar{X} = 83.1351$), annesinin eğitim durumu üniversite mezunu olan 12. Sınıf öğrencilerine ($\bar{X} = 73.3775$) göre coğrafya dersine yönelik tutumları daha olumludur.

Hem anne hem de baba eğitim düzeylerine göre öğrenci tutumları incelendiğinde, anne ve babasının eğitim düzeyi düşük öğrencilerin coğrafya dersine yönelik daha olumlu tutuma sahip oldukları ortaya çıkmaktadır. Özellikle kırsal kesimde araştırmaya katılan öğrencilerin anne ve baba eğitim düzeyleri oldukça düşüktür. Buradan bir doğa bilimi olan coğrafyanın kırsal kesimde (doğayla daha iç içe yaşam tarzı olan yerler) yaşayan öğrenciler tarafından sevildiği sonucu çıkarılabilir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, alt problemlere ilişkin veri analizleri de göz önünde bulundurularak elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlar çerçevesindeki önerilere yer verilmektedir.

5.1. Sonuçlar

12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarını ortaya koymak amacıyla yapılan bu araştırma beş alt problemden oluşmaktadır. Araştırmanın alt problemleri ile aşağıdaki sonuçlara ulaşılmak istenmektedir. Bu sonuçlar;

Öğrencilerin sahip olduğu farklı özelliklerin, (okuduğu okul türü, anne-baba eğitim durumu, öğrenim gördüğü alan ve cinsiyeti) coğrafya dersine yönelik tutumlarını etkilediğini gösterebilmektir.

Ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının araştırıldığı bu çalışmada, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen bulguların analizinden şu sonuçlar ortaya çıkmıştır.

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin, coğrafya dersine yönelik tutumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Eldeki verilere göre kız öğrencilerin coğrafya bilimine yönelik tutumlarının, erkek öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumlarından daha olumlu olduğu anlaşılmaktadır.

2. Öğrencilerin coğrafya dersine yönelik tutumları, öğrencilerin ortaöğretimde öğrenim gördükleri alana göre farklılık göstermektedir. Bu bağlamda araştırmaya katılan öğrencilerden;

a) Sözel bölümde öğrenim görenler coğrafya dersine yönelik sayısal bölümde öğrenim görenlere göre daha olumlu tutuma sahiptirler. Elde edilen verilere göre bu sonuç, sözel bölüm öğrencilerinin daha çok sosyal konulara dolayısıyla da coğrafya dersine olumlu bakışa sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca sözel bölüm öğrencilerinin diğer bölümlere göre daha fazla haftalık coğrafya dersi görmeleriyle de ilişkili olduğu düşünülebilir.

b) Eşit ağırlık bölümünde öğrenim görenler, sayısal bölümde öğrenim görenlere göre coğrafya bilimine yönelik daha olumlu tutuma sahiptirler.

Ayrıca verilerin analizi ışığında özellikle eşit ağırlık bölümünde öğrenim gören öğrenciler ile sayısal bölümde öğrenim gören öğrencilerin, coğrafya dersine yönelik tutumları arasında diğer alanlar arasındakinden daha büyük bir farklılığın ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

3. Araştırma sonucunda 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarının öğrenim gördükleri lise türüne göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu görüşe ilişkin en önemli bulgu, meslek lisesi öğrencilerinin diğer tüm lise türlerinde öğrenim gören öğrencilere göre coğrafya dersine daha olumlu tutuma sahip olduklarıdır. Tüm lise türlerinde coğrafya dersi aynı müfredata göre verilmektedir. Bu nedenle sonuç farklılığının nedeni ayrıca bir araştırmayı gerektirmektedir.

4. Yapılan araştırma ile 12. sınıf öğrencilerinin anne ve babalarının eğitim düzeyleri ile coğrafya dersine yönelik tutumları arasında farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma verilerine göre, babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin, coğrafya dersine yönelik tutumları, babası diğer öğrenim kademelerinden mezun olan öğrencilere göre daha olumludur. Ayrıca annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin coğrafya bilimine yönelik tutumları, annesi diğer öğrenim kademelerinden mezun olan öğrencilere göre daha olumludur. Bu sonuç genel olarak anne-baba eğitim durumu düşük olan öğrencilerin coğrafya dersine yönelik daha olumlu tutuma sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmalar ile karşılaştırıldığında sonuçlar bakımından bazı benzer bulgulara ulaşıldığı görülmektedir. Sevilmiş (Kara) (2006), yaptığı araştırma sonucunda lise birinci sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarında; cinsiyetleri ve okudukları lise türüne göre farklılık olduğunu tespit etmiştir. 12. sınıflar üzerinde yapılan bu araştırmada ise cinsiyet ve okul türü yanı sıra öğrencilerin bölümleri ve anne-baba eğitim düzeylerine göre de coğrafya bilimine yönelik tutumlarında farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Yine Şengül'ün (2007) yaptığı araştırmada öğrencilerin coğrafya dersine yönelik ilgi ve tutumlarında cinsiyete göre bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Öneriler

1. Tutumların öğrenme üzerindeki etkililiği unutulmamalıdır. Bu nedenle konuyla ilgili detaylı araştırmaların yapılması, coğrafya derslerinde başarının artırılması için önem taşımaktadır.
2. Coğrafya derslerinde öğrencilerin tutumlarını nelerin etkilediği dikkate alınmalıdır. Tutumları etkileyen faktörlere göre ders planları oluşturulmalıdır.
3. Öğrencilerin tutumlarında öğretmenin büyük bir rolü vardır. Bu nedenle öğretmenler dersi ilgi çekici hale getirmelidir. Bu yolla öğrencilerin derse yönelik tutumlarının olumlu yönde olması sağlanmalıdır.
4. Coğrafya eğitiminin gerekliliğine inanmış coğrafya öğretmenleri tarafından öğrencilere gerekli yol göstericilik yapılarak dersler verilmelidir. Öğrencilerin rol model olarak alacakları bir coğrafya öğretmenin, coğrafya dersinde öğrenci başarısını arttırabileceği unutulmamalıdır.
5. Öğrenciler içerisinde coğrafya dersne yönelik tutumları olumsuz olanlar tespit edilmelidir. Bu öğrencilerin coğrafya bilimine yönelik tutumlarının neden olumsuz olduğu araştırılmalı ve öğrencilerin olumsuz tutumlarına neden olan faktörler ortadan kaldırılmalıdır.
6. Öğrencinin sevmediği ya da ilgi duymadığı bir dersin amaçlarına ulaşması çok zordur. Bu nedenle coğrafya derslerinde öğrenmenin ön koşullarından olan tutum konusu, öğretmenler tarafından daha çok dikkate alınmalıdır.
7. 12. sınıf öğrencilerine yönelik yapılan bu araştırma öğrencilerin ortaöğretim sürecini tamamlamalarından hemen önce gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla öğrencilerin coğrafya bilimine yönelik olumsuz tutumlarının değiştirilmesi için zamanın gerekliliği anlaşılmıştır. Bu nedenle öğrencilerin tutumları ortaöğretim sürecinde mümkün olduğu kadar sık ölçülerek gerekli müdahaleler zamanında yapılmalıdır.
8. Ortaöğretim 12. sınıf öğrencilerinin coğrafya dersine yönelik tutumlarında özellikle okul türüne göre farklılık ortaya çıkmıştır. Resmi ve özel tüm liselerde aynı müfredat uygulanmasına karşın bu farklılık dikkat çekicidir. Farklılığın öğrencilerin kişisel

özelliklerinden mi yoksa başka değişkenlerden mi kaynaklandığı detaylı bir araştırma konusu olarak ele alınmalıdır.

9. Ortaöğretim öğrencileri coğrafya derslerini üniversite sınavından soru gelen bir ders olarak görmektedirler. Özellikle 12. sınıf öğrencilerinde yaygın olan bu görüşten yola çıkılarak öğrencilerin coğrafya bilimine yönelik dikkatleri çekilebilir.

10. Ortaöğretim sürecinde verilen coğrafya dersi ile öğrencilerin genel kültürlerine katkı sağlanmalıdır. Ayrıca bu kültürel birikimin önemi üzerinde durularak öğrencilerin derse karşı istekli olmaları sağlanmalıdır.

11. Eğitimin genel amaçlarına ve coğrafya dersinin özel amaçlarına uygun olarak verilen bir coğrafya eğitimi, yaşamlarının her kademesinde öğrencilere faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKŞİT, F. (2007). **Coğrafya Öğretiminde Aktif Öğrenmenin Akademik Başarı ve Tutum Üzerine Etkisi**. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ALTUNIŞIK, R., BAYRAKTAROĞLU, S., COŞKUN, R., YILDIRIM, E. (2004). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**. (3.Baskı) Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- ARI, Y. (2008). Coğrafyayı Neden Çok Boyutlu Olarak Tanımlama ve Öğretmeye İhtiyaç Vardır? R. Özey ve A. Demirci. (Editörler). **Coğrafya Öğretiminde Yöntem ve Yaklaşımlar**. İstanbul. Aktif Yayınevi, ss. 1- 22.
- ARKONAÇ, S., A. (2001). **Sosyal Psikoloji**. (2. Baskı). İstanbul: Alfa Yayım Dağıtım.
- AŞÇI, S. (2004). **Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Öğrenci Tutumları ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler**. Yüksek Lisans Dönem Projesi. Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- CANAKAY UÇAL, E. (2006, 26-28 Nisan). **Müzik Teorisi Dersine İlişkin Tutum Ölçeği Geliştirme**. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumunda Sunuldu, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Denizli.
- ESERPEK, A. (1981). **Eğitimin Yeni Tutum Geliştirmede Etkinlik Derecesi**. Ankara: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Basımevi.
- GÜNGÖRDÜ, E. (2006). **Eğitim Fakülteleri İçin Coğrafyada Öğretim yöntemleri ve Çağdaş Öğretim Yaklaşımları İlkeler-Uygulamalar**. (2. Baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- GÜNGÖRDÜ, E. (2008). **Coğrafyada Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- GÜNGÖRDÜ, E. (2010). **Eğitim Fakülteleri İçin Coğrafyada İstatistik Metotları**. Ankara: Gazi Kitabevi.

- GÜNGÖRDÜ, E. (2010). **Liselerde Coğrafya Dersi Öğretimi**. Ankara: Gazi Kitabevi.
- GÜVEN, B. ve UZMAN, E. (2006). Ortaöğretim Coğrafya Dersi Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 14(2), 527-536.
- İNCEOĞLU, M. (2004). **Tutum-Algı, İletişim**. (1. Baskı). Ankara: Kesit Tanıtım.
- KAİSER, G. (1993). Results of an Empirical Study Into Gender Differences in Attitudes Towards Mathematics. **Educational Studies in Mathematics**, 25(3), 209-233.
- KARABAĞ, S. (2002, 09-12 Temmuz). **Coğrafya Öğretmenlerinin Mesleki Nitelikleri**. Türk Coğrafya Kurumu Coğrafya Kurultayında Sunuldu, Ankara.
- KARABAĞ, S.(2007) Coğrafya Öğretmenlerinin Mesleki Sorumlulukları. S. Karabağ ve S. Şahin. (Editörler). **Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi**. Ankara. Gazi Kitabevi, ss. 271 -287.
- KARABAĞ, S. (1998) Coğrafya Öğretiminde Anahtar Sorular ve Kavramlar. **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 18(2), 25-41.
- KARAKOÇ, İ. (2006). **İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminde Çoklu Zeka Uygulamalarının Akademik Başarı ve Tutuma Etkisi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- KURT, C. (2002). **Lise Öğrencilerinin Coğrafya Dersinden Beklentileri**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KUZGUN, Y., ve Deryakulu, D. (2004). **Eğitimde Bireysel Farklılıklar**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KÜÇÜKAHMET, L. (2004). **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. (5.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- MAXWELL, J. C. (2002). **Kazanan Tutum**. İstanbul: Kurtiş Matbaa.

- MCCOACH, D.B. (2002). A Validation Study of the School Attitude Assessment Survey. **Measurement and Evolution in Counseling and Development**, 35(2), 66-78.
- MEB. (2005).**Coğrafya Dersi Öğretim Programı**. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEYDAN, A. (2004). **Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Ünitelerinin İşlenişinde Öğrenmeyi Öğrenme Stratejilerinin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi**. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- ÖZÇAĞLAR, A. (2009). **Coğrafyaya Giriş**. (5. Baskı). Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- ÖZKILIÇ, Y., Ö. (2003). **Kara kuvvetleri Orta Dereceli Askeri Lise Öğrencilerinin Coğrafya Dersine İlişkin Tutumları**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZTÜRK, Ç. (2008). **Coğrafya Öğretiminde 5E Modelinin Bilimsel Süreç Becerilerine, Akademik Başarıya ve Tutuma Etkisi**. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ÖZTÜRK, M. (2007). Coğrafya: Gelişimi, İçeriği, Eğitimi. S. Karabağ ve S. Şahin. (Editörler). **Kuram ve Uygulamada Coğrafya Eğitimi**. Ankara. Gazi Kitabevi, ss. 3-51.
- ŞAHİN, S. (2002, 09-12 Temmuz). **Coğrafya Öğretimi ve İnternet**. Türk Coğrafya Kurumu Coğrafya Kurultayında Sunuldu, Ankara.
- SEVİLMİŞ (Kara), F.D. (2006). **Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Yönelik Akademik Benlik ve Tutumları İle Başarıları Arasındaki İlişki (İzmir/Konak İlçesi Örneği)**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- SEZER, A. (2006). 9. Sınıf Öğrencilerinin Öğrenme Stilleri İle Coğrafya Dersi Başarı Puanları ve Coğrafya Dersine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. **Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi**. (13).
- ŞENGÜL, N. (2007). **K.K.T.C.'deki Liselerde Coğrafya Eğitiminde Öğrencilerin Coğrafya Dersine Olan İlgi ve Tutumları**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- TAVŞANCIL, E. (2006). **Tutumların Ölçülmesi ve Spss ile Veri Analizi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- TEKİNARSLAN, H. (2006). **Lise Öğrencilerinin Coğrafya Dersine Karşı Tutumlarının Değerlendirilmesi**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- TEYFUR, E. (2009). **9. Sınıf Coğrafya Dersinde Bilgisayar Destekli Öğretimin Öğrenci Başarısı ve Tutumuna Etkisi**. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- URAL, A. ve KILIÇ, İ. (2006). **Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi**. (2. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- UZUNÖZ, A. (2008). **Ortaöğretim Dokuzuncu Sınıf Coğrafya Dersinde Çoklu Zeka Destekli Öğretimin Öğrenci Başarısı Tutumu ve Kalıcılığa Etkisi**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- ÜLGEN, G. (1997). **Eğitim Psikolojisi**. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- YAZICIOĞLU, Y. ve ERDOĞAN, S. (2004). **SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Detay Yayıncılık

EKLER

EK 1: 12. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN COĞRAFYA DERSİNE KARŞI TUTUMLARINI ÖLÇMEYE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenci,

Bu tutum ölçeği, coğrafya dersine yönelik düşünceleriniz hakkında bazı görüşler içermektedir. Bu ölçekten elde edilecek bilgiler yalnızca bilimsel çalışma amacıyla kullanılacaktır. Bu ölçekteki maddelerden düşüncenize en uygun bölümü seçiniz. Lütfen düşüncelerinizi **samimi** bir biçimde açıklayınız.

Candaş Göcen
Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri
Enstitüsü

Aşağıda verilen tanıtıcı bölümden size uygun olanları işaretleyiniz.

1. Öğrenim gördüğünüz lisenin türü:

- A) Düz lise   B) Anadolu lisesi   C) Özel Okul(kolej vb.)   D) Meslek lisesi

2. Anne babanızın öğrenim durumu:

Anneniz	Babanız
( ) Öğrenim görmemiş	( )
( ) İlkokul mezunu	( )
( ) Ortaokul mezunu	( )
( ) Lise mezunu	( )
( ) Üniversite mezunu	( )

3. Öğrenim Gördüğünüz Alan

- Sözel Ağırlıklı ( )
Eşit Ağırlıklı ( )
Sayısal Ağırlıklı ( )

4. Cinsiyetiniz: Kadın ( )   Erkek ( )

Aşağıda verilen ifadeleri okuduktan sonra ifadeye ne ölçüde katılıp katılmadığınızı yanındaki kutucuklardan yalnızca birine (X) işareti koyarak belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Coğrafya dersi konularının genel kültür bilgilerime önemli katkı sağladığımı düşünüyorum.					
2. Coğrafya dersi sayesinde değişik ülke ve kültürleri tanıma imkânı bulduğuma inanıyorum.					
3. Coğrafya dersi ile yaşadığım bölge ve Türkiye hakkında önemli bilgiler ediniyorum.					
4. Coğrafya dersi, vatan sevgisi kazanmamda etkilidir.					
5. Coğrafya dersinde, coğrafi olayların sonucunu içeren sayısal bilgiler edindiğim için ders ilgimi çeker.					
6. Coğrafya dersi konularının günlük hayatla bağlantılı olduklarını düşünürüm.					
7. Coğrafya dersindeki görsel unsurlar (harita, grafik, şekil, uydu görüntüleri, hava fotoğrafları vb.) ilgimi çeker.					
8. Coğrafya dersi konuları; tepegöz, projeksiyon ve bilgisayar gibi görsel ve işitsel araçlarla işlenebildiği için ilgimi çeker.					
9. Coğrafya dersine olan ilgimi, öğretmenimin kullandığı eğitim-öğretim yöntemleri etkiler.					

Aşağıda verilen ifadeleri okuduktan sonra ifadeye ne ölçüde katılıp katılmadığınızı yanındaki kutucuklardan yalnızca birine (X) işareti koyarak belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
10. Coğrafya öğretmenimi sevdiğim için coğrafya dersine ilgi duyuyorum.					
11. Haftalık coğrafya dersi saatlerinin sayısı coğrafya dersine olan ilgimi etkiler.					
12. İlerde coğrafya öğretmeni olmayı düşünüyorum.					
13. Coğrafya dersi işlenirken derse aktif olarak katılmak isterim.					
14. Okul dışında coğrafya ile ilgili konularla ilgilenirim.					
15. Coğrafya ile ilgili bir kulübe üye olmak isterim.					
16. Coğrafya dersine çalışmaktan zevk alırım.					
17. Coğrafya dersinde edindiğim bilgiler sayesinde güncel olayları daha iyi anlıyorum.					
18. Coğrafya dersinde edindiğim bilgiler sayesinde Türkiye ile diğer ülkeleri karşılaştırabiliyorum.					
19. Coğrafya dersine karşı ilgi duyuyorum.					
20. Coğrafya soruları çözmeyi severim.					
21. Coğrafya konuları ile ilgili araştırma yapmak isterim.					
22. Coğrafya ile ilgili dergi, kitap vb. yayınları takip ederim.					
23. Coğrafya dersinin lise öğreniminde gerekli olduğunu düşünüyorum.					

EK 2: İzin Dilekçeleri

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : İstatistik Bölümü
SAYI : B.08.4.MEM.0.06.22.00-60599/15846
KONU : Araştırma izni
Candaş GÖCEN

24/02/2011

HAYMANA..... İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: a) M.E.B. Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.

b) MEB EARGED' in araştırma izinlerine ilişkin 11/04/2007 tarih ve 1950 sayılı yazısı.

c) 02/09/2009 tarih ve 74835 sayılı Valilik Onayı.

d) 05/11/2009 tarih ve 98610 sayılı Valilik Onayı.

e) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 10/02/2011 tarih ve 1232 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Candaş GÖCEN' in "12. sınıf öğrencilerinin coğrafyaya karşı tutumları" konulu tez çalışması ile ilgili anketi, ek listedeki ilçemiz okullarında uygulama yapılması isteği Müdürlüğümüz Değerlendirme Komisyonunca uygun görülmüştür.

Mühürlü anket örnekleri (2 sayfadan oluşan) araştırmacıya ulaştırılmış olup, uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmacının ilgi (a) yönerge çerçevesinde göntüllülük esasına göre uygulanmasını rica ederim.

Gülçin UYSAL

Müdür a.
Müdür Yardımcısı

Tarih = 08/03/2011

Sayı = 1035

İlgi yazı gereği işlem yapılmış, hususunda
Gereğini rica ederim.

EKLER :

1-Okul Listesi (1 Sayfa)

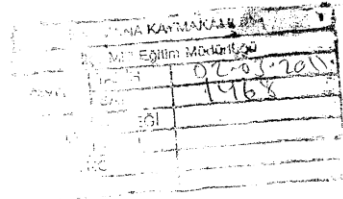
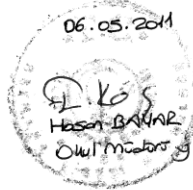
DAĞITIM :

Çankaya-Gölbahşı

Haymana-Yenimahalle MEM

Hakan UÇAR
Şube Müdürü

ASLI GİBİDİR

İl Milli Eğitim Müdürlüğü-Beşevler
İstatistik Bölümü
Bilgi İçin:Nermin ÇELENK

Tel : 223 75 22
Fax: 223 75 22
istatistik06@meb.gov.tr

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : İstatistik Bölümü
SAYI : B.08.4.MEM.0.06.22.00-60599/15851
KONU : Araştırma İzni
Candaş GÖCEN

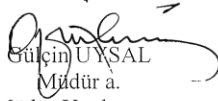
24/02/2011

GAZİ ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

İlgi : a) MEB Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine
Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 10/02/2011 tarih ve 1232 sayılı yazısı.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Candaş GÖCEN' in
"12. sınıf öğrencilerinin coğrafyaya karşı tutumları" konulu tez ile ilgili çalışma yapma
isteği Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve araştırmanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim
Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Mühürlü anketler (2 sayfadan oluşan) ekte gönderilmiş olup, uygulama yapılacak
sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde iki örneğinin (CD/disket) Müdürlüğümüz
İstatistik Bölümüne gönderilmesini rica ederim.

Gülçin UYSAL
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER _____ :
Anket (2 sayfa)

T.C.
ÇANKAYA KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Bölüm : İstatistik
Sayı : B.08.4.MEM.0.06.46.22.00/ 9275
Konu : Araştırma İzni -
Candaş GÖCEN

08-03-2011

İLGİLİ LİSE MÜDÜRLÜKLERİNE
ÇANKAYA

İlgi : Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 24.02.2011 tarih ve 22.00-60599/15846 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Candaş GÖCEN'in "12. Sınıf Öğrencilerinin Coğrafyaya Karşı Tutumları" konulu tezi ile ilgili anketin, İl Milli Eğitim Müdürlüğü Değerlendirme Komisyonunca uygun görüldüğü ilgi yazı ile bildirilmiştir.

Çoğaltma işlemi araştırmacıya ait olan, Müdürlü anket örnekleri (2 sayfadan oluşan) İl Milli Eğitim Müdürlüğünce araştırmacıya ulaştırılmış olup; okulunuzda yapılacak araştırmanın M.E.B. Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesinin gönüllülük esasına göre uygulanması hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Yaşar KOÇAK
Müdür a.
Şube Müdürü

Ek :Yazı Örneği (1 Adet)
Okul İsim Listesi (1 Adet)

Dağıtım : 1. Gazi Üniversitesi Vakfı Özel Lisesi
2. Mehmet Emin Resulzade Anadolu Lisesi

GELEN EVRAK	
Sayı	501
Dosya	000
Tarih	15.03.2011

08.03.2011 Şef.

: S.ÖZDOĞAN

Adres :
Kumrular Caddesi 3.Sokak
Kızılay /ANKARA

Tel : 418 68 75- 418 84 58
Fax : 419 27 84-85

Web : <http://www.cankaya-meb.gov.tr>
e-posta : cankaya@cankaya-meb.gov.tr

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : İstatistik Bölümü
SAYI : B.08.4.MEM.0.06.22.00-60599/15846
KONU : Araştırma izni
Candaş GÖCEN

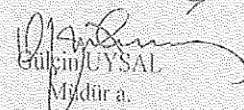
25/02/2011

ÇANKAYA İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlg: a) M.E.B. Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Destegine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) MEB EARGED' in araştırma izinlerine ilişkin 11/04/2007 tarih ve 1950 sayılı yazısı.
c) 02/09/2009 tarih ve 74835 sayılı Valilik Onayı.
d) 05/11/2009 tarih ve 98610 sayılı Valilik Onayı.
e) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 10/02/2011 tarih ve 1232 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Candaş GÖCEN' in "12. sınıf öğrencilerinin coğrafyaya karşı tutumları" konulu tez çalışması ile ilgili anketi, ek listedeki ilçemiz okullarında uygulama yapılması isteği Müdürlüğümüz Değerlendirme Komisyonunca uygun görülmüştür.

Mühürlü anket örnekleri (2 sayfadan oluşan) araştırmacıya ulaştırılmış olup, uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmanın ilgi (a) yönerge çerçevesinde gönüllülük esasına göre uygulanmasını rica ederim.

Gulcin UYSAL
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER :
1-Okul Listesi (1 Sayfa)
DAĞITIM :
Çankaya-Gölbaşı
Haymana-Yenimahalle MEM

08.02.2011
4708

İl Milli Eğitim Müdürlüğü-Beşevler
İstatistik Bölümü
Bilgi için: Nermin ÇELENK

Tel: 223 75 22
Faks: 223 75 22
istatistik06@meb.gov.tr

T.C.
GÖLBAŞI KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Bölüm : İstatistik

Sayı : B.08.4.MEM.0.06.51.22.00/ 2434

06/03/2011

Konu : Araştırma İzni
Candaş GÖCEN

.....MÜDÜRLÜĞÜNE
GÖLBAŞI

İlgi : a) Ankara Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 24.02.2011 tarih ve 15846 sayılı yazısı.

b) M.E.B.Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Candaş GÖCEN'in "12.sınıf öğrencilerinin coğrafyaya karşı tutumları" konulu tez çalışması ile ilgili anketi ilçemiz okullarında uygulama isteğinin uygun görüldüğüne dair ilgi yazı ektedir.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Nadir KURT
Müdür a.
Şube Müdürü

Eki :
İlgi Yazı (1 Sayfa)

DAĞITIM :
Resmi Özel Ortaöğretim Okullarına

Davetide
3/18/2011
A

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : İstatistik Bölümü
SAYI : B.08.4.MEM.0.06.22.00-60599/15846
KONU : Araştırma izni
Candaş GÖCEN

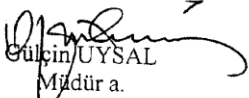
25/02/2011

.....GÖLBAŞI..... İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

- İlgi: a) M.E.B. Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) MEB EARGED' in araştırma izinlerine ilişkin 11/04/2007 tarih ve 1950 sayılı yazısı.
c) 02/09/2009 tarih ve 74835 sayılı Valilik Onayı.
d) 05/11/2009 tarih ve 98610 sayılı Valilik Onayı.
e) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 10/02/2011 tarih ve 1232 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Candaş GÖCEN' in "12. sınıf öğrencilerinin coğrafyaya karşı tutumları" konulu tez çalışması ile ilgili anketi, ek listedeki ilçeniz okullarında uygulama yapılması isteği Müdürlüğümüz Değerlendirme Komisyonunca uygun görülmüştür.

Mühürlü anket örnekleri (2 sayfadan oluşan) araştırmacıya ulaştırılmış olup, uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmanın ilgi (a) yönerge çerçevesinde gönüllülük esasına göre uygulanmasını rica ederim.

Gülçin UYSAL
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER :
1-Okul Listesi (1 Sayfa)

DAĞITIM :
Çankaya-Gölbaşı
Haymana-Yenimahalle MEM

İl Milli Eğitim Müdürlüğü-Beşevler
İstatistik Bölümü
Bilgi için: Nermin ÇELENK

Tel : 223 75 22
Fax: 223 75 22
istatistik06@meb.gov.tr

OKUL LİSTESİ

Haymana:

Haymana Lisesi

Yenimahalle:

Tevfik İleri Anadolu İmam Hatip Lisesi

Cankaya:

Gazi Üniversitesi Vakfı Özel Lisesi

Mehmet Emin Resulzade Anadolu Lisesi

Gölbaşı:

Bütün Liseler